MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
MUHASEBE-FİNANSMAN ANABİLİM DALI YAYINLARI
NO: 1994-2

YABANCI PARALI İŞLEMLER MUHASEBESİ

Yrd. Doç. Dr. Necdet Şensoy

HF
5655
.T9
Ş467
1994
k.1

İstanbul
1994

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GERİ GETİRİLECEĞİ TARİH

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
MUHASEBE FİNANSMAN ANABİLİM DALI YAYIN NO : 1994- 2

565
.T9
S4
199
K.

YABANCI PARALI İŞLEMLER MUHASEBESİ

Yrd. Doç. Dr. Necdet ŞENSOY
Marmara Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü
Muhasebe Finansman Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
0021339

İstanbul, 1994

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ISBN : 975 - 400 - 112 - X

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ
DÖNER SERMAYE İŞLETMESİ
MATBAA BİRİMİNDE DİZİLMİŞTİR VE
M.Ü. SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEK OKULUNDA
BASILMIŞTIR.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
KÜT. DÖK. D. [illegible]
E.V
21339 31701

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

0. SUNUŞ

00. ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu " ULUSLARARASI MUHASEBE" alanına girmektedir.

Uluslararası Muhasebe Evans - Taylor - Holzmann tarafından "International Accounting And Reporting " adlı eserde [PWS - KENT Publishing Co., U.S.A., 1988] yapılan tanıma göre " Uluslararası İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi, Uluslararası firmaların (kurumların) işlemleri ve yabancı yerlerdeki Muhasebe ilke ve Uygulamalarının karşılaştırılması"dır.

Uluslararası Muhasebe Finansal muhasebe (İşlem Muhasebesi) ile Yönetim Muhasebesi'nin her ikisini de içeren bir alan olarak bilinir ve iki boyutu vardır (1):

a) **Karşılaştırma Boyutu :** Muhasebe İlkelerinin ülkeden ülkeye farklı olmasının " neden" ve " nasıl"larının araştırılıp incelenmesi

b) **Pragmatik (Faydacı) Boyutu :** Uluslararası İşlemlerdeki özel sorunların muhasebeleştirilmesi ve uluslararası iş hayatında bulunan firmaların (kurumların) ve bireylerin uğraş konuları.

Uluslararası Muhasebe'nin karşılaştırma boyutu, finansal muhasebe, pragmatik (faydacı) boyutu da Yönetim Muhasebesi ağırlıklıdır.

Uluslararası Muhasebe alanına giren Finansal Muhasebe konuları şunlardır : Yabancı Paralı İşlemler Muhasebesi , Mali Tabloların bir para biriminden diğerine çevrilmesi ve Konsolidasyonu, Bölüm Raporlaması, Enflasyon Muhasebesi, Mali Tablolardaki Açıklamalar, Bağımsız Denetim, Vergileme.

Yönetim Muhasebesi Konuları : Kur Riski Yönetimi, Yabancı Ülkelerde Yatırım Analizi, Bilgi Sistemleri, Transfer Fiyatlaması (Çok Uluslu Şirketlerin Üyeleri Arasındaki Fiyatlama), Bütçeleme, Performans Değerlemesi, Kontrol, İç Denetim.

Karşılaştırmalı Muhasebe Konuları ise : Yabancı Ulusların Finansal Muhasebe İlkeleri ve Uygulamaları ile bunların nasıl yerleştiği. Kısaca Muhasebe Standartlarının Karşılaştırılması ve Uyumlaştırılması Çalışmaları.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

1988'lerde yapılan bir araştırmaya göre (2) " Uluslararası Muhasebe" konusu A.B.D. ' de 37 Üniversitede ve Yüksekokulda okutulmaktaydı.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce Muhasebe - Finansman Yüksek Lisans Programında " Accounting for Multinational Companies " adı altında bu konu okutulmaktadır.

Çalışmamızın Türkiye' deki Uluslararası Muhasebe yazınına katkı yapması ve konunun Üniversitelerimizde yaygınlaşması ümidiyle...

İstanbul, 1994 Yrd. Doç. Dr. Necdet ŞENSOY

(1) T.G.Evans- M.E.Taylor - O.Holzmann, International Accounting and Reporting, PWS - KENT Publishing Co. U.S.A. 1988, s. 2-3

(2) International Business Curricula, A Global Survey, (Waco, Tex : Academy of International Business, 1980) s.111 - 127 Zikreden : Evans - Taylor - Holzmann, s. 2

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

01. İÇİNDEKİLER

0. SUNUŞ ..... III - IV

00. ÖNSÖZ ..... III - IV

01. İÇİNDEKİLER ..... V - VI - VII

1.TEMEL KAVRAMLAR 1

2.YABANCI PARA BİRİMİ CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLER 6

20.ÖDEME (HESAPLAŞMA) ZAMANINI ESAS ALMA (TEK İŞLEM) YÖNTEMİ 8

200.İthalat Örneği 8

201.İhracat Örneği 10

21.İŞLEM ZAMANINI ESAS ALMA (İKİ İŞLEM) YÖNTEMİ 12

210.Kur Farkı Kazançları veya Zararları Alacakların Tahsil Edildiği,Borçların Ödendiği Zamana kadar yani Dar Anlamda Gerçekleşme Oluncaya kadar Ertelenir 12

210.0.İthalat Örneğinin Bu Yöntemle Muhasebeleştirilmesi 13

210.1.İhracat Örneğinin Bu Yöntemle Muhasebeleştirilmesi 14

211.Kur Farkı Kazançları veya Zararları Doğrudan Doğruya Ortaya Çıktıkları Dönemin Kâr-Zarar Hesabına Yansıtılır 15

211.0.İthalat Örneğinin Bu Yöntemle Muhasebeleştirilmesi 15

211.1.İhracat Örneğinin Bu Yöntemle Muhasebeleştirilmesi 17

3.YABANCI PARA BİRİMİ CİNSİNDEN YAPILAN VADELİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İŞLEMLERDE RİSKİN DONDURULMASI 19

30. VADELİ YABANCI PARA DEĞİŞTİRME SÖZLEŞMESİ 20

300. Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplarda İzlenmesi 21

31. İTHALAT İŞLEMİ YAPILDIĞINDA VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİNE GİRİLMESİNE ÖRNEK 22

310.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi 23

311.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi 28

32. İHRACAT İŞLEMİ YAPILDIĞINDA VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİNE GİRİLMESİNE ÖRNEK 32

320.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi 33

321.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi 38

4.YABANCI PARA CİNSİNDEN GİRİLEN TAAHHÜTLERDE RİSKİN DONDURULMASI 43

40.İTHALAT SİPARİŞİ VERİLEREK GİRİLEN TAAHHÜDÜN KUR RİSKİNİN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ YAPILARAK DONDURULMASINA ÖRNEK 44

400.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi 46

401.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi 49

41.İHRACAT SİPARİŞİ ALINARAK GİRİLEN TAAHHÜDÜN KUR RİSKİNİN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ YAPILARAK DONDURULMASINA ÖRNEK 53

410.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi 55

411.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi 59

5.YABANCI PARA CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ KONUSUNDA MESLEK ÖRGÜTLERİNİN YAPMIŞ OLDUĞU DÜZENLEMELER 63

50.A.B.D. FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARI KURULUNUN YAPMIŞ OLDUĞU DÜZENLEMELER 63

51.İNGİLTERE MUHASEBE UYGULAMA STANDARTLARINDA YAPILAN DÜZENLEME 66

52.ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARINDA YAPILAN DÜZENLEME 67

6.ÜLKEMİZDE YABANCI PARA CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ KONUSUNDAKİ YASAL DÜZENLEMELER 68

60. İTHALAT İŞLEMLERİ 68

600. Vergi Usul Yasası 68

600.0.Duran Varlık İthalatı 68

600.1.Hammadde veya Emtia İthalatı 71

601. Türk Ticaret Kanunu 72

602. Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği 73

603. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Tekdüzen Muhasebe Sistemi 73

61. İHRACAT İŞLEMLERİ 74

62. VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ 75

7.KAYNAKÇA 77

70. KİTAPLAR 77

71. MAKALELER 78

72. KONUYLA İLGİLİ DİĞER YAZIM 79

8. DİPNOTLAR 81

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

I. TEMEL KAVRAMLAR

Yerli Para Birimi (Local/ Domestic Currency) :

İşlemleri muhasebeleştirilecek olan kurumun bulunduğu ülkede tedavülde (dolaşımda) bulunan para birimi.

İşlevsel Para Birimi (Functional Currency) : İşlemlerini muhasebeleştirdiğimiz kurumun faaliyet gösterdiği asıl ekonomik çevrenin (ülkenin) dolaşımda bulunan para birimidir. Olağandır ki,Türkiye'de faaliyet gösteren bir Türk kurumunun (firmasının) işlevsel para birimi Türk Lirası, A.B.D.' de faaliyet yapan bir A.B.D. kurumunun işlevsel para birimi ise A.B.D. doları'dır.

İşlevsel para biriminin özünde işlemleri muhasebeleştirilecek olan kurumun faaliyetleri sonucu elde ettiği ve harcadığı nakit paranın birimi olması yatmaktadır (1).

Bazı istinai durumlarda işlevsel para, yerli para birimi dışında bir para birimi olabilir.

Yabancı Para Birimi (Foreign Currency) : İşlemleri muhasebeleştirilecek olan kurumun işlevsel parasından başka, ilgisi dahilinde olan diğer ülkelerin para birimleridir.

Bildirim para Birimi (Reporting Currency) : İşlemleri muhasebeleştirilen kurumun bağlı olduğu ana kurumun mali tablolarını düzenlemede esas aldığı para birimi.

Yabancı Para Birimi Cinsinden Yapılan İşlemler (Foreign Currency Transactions) :

İşlemleri muhasebeleştirilecek olan kurumun işlevsel para birimi dışında bir ülke para birimi cinsinden şartları ifade edilmiş olan işlemlerdir.

Döviz (Foreign Exchange = Foreign Currency): Döviz, en geniş anlamıyla, başka bir ülkenin para birimi olarak tanımlanabilir.Yabancı para üzerinden düzenlenmiş olan poliçe, çek,senet gibi ödeme belgelerinin para birimine " döviz " denilirken nakit yabancı paralar " efektif " olarak anılmaktadır.

Döviz Kuru (Foreign Exchange Rate) : Bir paranın diğer para cinsinden fiyatı yani bir birim başka bir para alabilmek için verilmesi ge-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANE VE DÖKÜMANTASYON
DAİRE BAŞKANLIĞI

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

reken para miktarı.

Spot Kur (Spot Rate) : Cari (günlük) işlemler için verilen kur. Genellikle iki iş günü içinde teslim edilir.

Vadeli Kur (Forward Rate) : Vadeli döviz alım satımı yapan taraflar arasında belirlenen akdî (sözleşmenin içerdiği) kurdur.

Döviz Kuru Riski (Foreign Exchange Risk) : Yabancı para cinsinden yapılan vadeli işlemlerde işlem tarihi ile hesaplaşma tarihi arasında meydana gelecek olan kur değişmelerinden doğabilecek kazanç ve kayıp ihtimali.

Kur Riski Baskısı (Foreign Exchange Exposure) : Ali İhsan Karacan," Yabancı işlemler Muhasebesi ve .." adlı çalışmasında exposure terimini baskı olarak kullanmaktadır . Ancak buna kur riski etkilenme hacmi, döviz kuru riskine açık pozisyon [Ali Bülent Pamukçu; Uluslararası İşletme Finansı s: 43] kur riski etkisi [Ünal Bozkurt; Kur Dalgalanmalarının Çok Uluslu Şirketler Üzerindeki Etkisi,Muhasebe Dergisi sayı:31] veya kur riski oranı da denilmektedir.

Yabancı para cinsinden girilmiş olan borcun veya hakedilen alacağın fonksiyonel para cinsinden tutarı kurdaki değişmelerden etkilenmektedir.

Kur riski baskısı veya etkilenme hacmi; döviz kurlarındaki bir değişmeden ötürü kurumun (firmanın) potansiyel kârlılığı,net nakit akımı ve piyasa değerindeki değişmenin ölçüsüdür (2).

İşlem Kur Riski Baskısı (Transaction Exposure), Çeviri Kur Riski Baskısı (Translation Exposure) Ekonomik kur riski baskısı (Economic Exposure) ve Vergisel Kur Riski Baskısı (Tax Exposure) olmak üzere 4 tür kur riski baskısından sözedilebilir.

İşlem Kur Riski Baskısı : Şartları yabancı para birimi cinsinden ifade edilmiş olan (vadeli) işlemlerle ilgili hesaplaşma (tahsilat veya ödeme) sırasında ortaya çıkacak olan kur farkı kazanç veya zararlarının hacminin ölçülmesidir.

Çeviri Kur Riski Baskısı : Muhasebe Kur Riski Baskısı (accounting exposure) da denilmektedir (3). Yabancı ülkelerdeki yavru kurumların hesaplarının ana kurumun bildirim para birimine (reporting currency) çevrilerek konsolide edilmesi sırasında ortaya çıkmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Aslında yavru kurumun işlevsel parası olan yabancı para cinsindenölçülerek kaydedilmiş olan varlıklar,borçlar, hasılat , masraflar ana kurumun işlevsel ve de bildirim para birimicinsinden yeniden ifade edilecek yani o para birimine çevrilecektir.

Çevirim işleminde başvurulan 4 yöntem mevcuttur. Bunlar

a) Parasal Varlıklar / Parasal olmayan Varlıklar ayrımına dayalı yöntem (Monetary-Nonmonetary Method)

b) Cari Varlıklar / Cari Olmayan Varlıklar ayrımına dayalı yöntem (Current-Noncurrent Method)

c) Geçici Yöntem (Temporal Method) [Nalan Akdoğan ve Mehmet Sayarı,VI.Muhasebe Eğitimi Sempozyumuna sundukları ortak tebliğlerinde " Geleneksel Yöntem " olarak ifade etmişlerdir]

d) Cari Kur veya kapanış kuru yöntemi (Current Rate - Closing Rate Method)

Ana kurumun bulunduğu ülkenin hükümeti veya muhasebe meslek örgütleri hangi yöntemin benimseneceğini belirleyecekler veya bizzat kurumun yöneticileri bunu tesbit edeceklerdir.

İşlem kur baskısında işlem tarihi ile hesaplaşma tarihi arasındaki kur değişimi dikkate alınırken Çeviri kur baskısında işlem tarihi ile çevirim tarihi arasındaki değişim ölçülmektedir.Ancak yukarıda sözü edilen çevirim yöntemlerinden sadece " cari kur yöntemi" nde tüm varlık ve borçlar çevirim tarihindeki kurdan değerlenmekte diğer yöntemlerde ise bazı varlıklar edinildikleri tarihteki tarihsel kur üzerinden değerlenerek çevrilmektedirler.Tarihsel kurdan değerlenen varlıklarda kur baskısı bulunmamaktadır çünkü tek bir kur sözkonusudur o da işlem tarihi döviz kurudur.Yani cari kurdan çevrilen bilanço ve gelir tablosu kalemlerinde kur riski baskısı mevcutken tarihsel kurdan çevrilenler tarihsel kurdan değerlerini koruyacaklar ve bu . üzden de kur baskısına maruz kalmayacaklardır (4).

Ekonomik Kur Riski Baskısı : Döviz kurlarında meydana gelecek beklenmeyen bir değişiklik sonucu kurumun beklenen nakit akımlarının Net Bugünkü Değerinde ortaya çıkacak olan muhtemel değişmelerdir (5).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vergisel Kur Riski Baskısı : Döviz kurlarındaki değişmenin işlem,çevirme ve ekonomik baskıları dışında bir de gelir vergisi üzerinde etkisi vardır. Bu etki ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Ancak sadece gerçekleşmiş (*) olan kur farkı zararlarının gelir vergisinin hesaplanmasında gider olarak indirilebileceği ve sadece gerçekleşmiş olan kur farkı gelirlerinin vergiye tabi olacağı genel bir konudur. Çoğu çevirme zararları gerçekleşmemişlerdir ve indirilemezler (6).

Kur riski baskısını en aza indirgemek için vadeli yabancı para sözleşmesine girmek gibi alınan bazı tedbirler vergiye tabi kazanç veya indirilebilir gider doğurur.Ancak bazı tedbirlerin de vergisel etkisi yoktur (7).

Döviz Kuru Riskini Dondurma İşlemi (Hedging) : Döviz kuru riski alınacak bazı tedbirlerle dondurulabilir veya diğer bir ifadeyle çitlenebilir.İlerdeki konularda açıklanan bu tedbirlerle döviz kuru kazanç yada zararı hesaplaşma tarihinden önce sabitleştirilmiş ve belirsizlik ortadan kaldırılmış olur.

Vadeli Yabancı Para Değiştirme Sözleşmesi (Forward Contract) : Döviz Kuru riskini dondurma tedbirlerinden biridir.

Tarafların, sözleşmede önceden belirlenmiş olan " Vadeli Kur" üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte (vade),belirli tutardaki bir ülke parasını diğer ülke parası karşılığı teslim etmeyi üstlendikleri bir sözleşmedir.

Bu sözleşmeye giren taraflardan biri gelecekteki bir tarihte tahsil edilecek yabancı para alacağına veya gelecekteki bir tarihte ödenecek yabancı para borcuna sahip olabilir . Diğer taraf ise döviz alım-satımıyla uğraşan banka veya başka kişi ve kuruluşlardır.Yabancı para alacağı olan bu tutarda bir dövizi vade tarihinde teslim etmeyi karşı taraf da önceden belirlenmiş olan döviz kurundan yerli para ödemeyi üstlenmektedirler.Burada alacağın satılması veya devredilmesi sözkonusu değildir.Yabancı para alacağı olan alacağını tahsil etse de etmese de vade tarihinde sözleştiği yabancı para tutarını getirmek zorundadır.Nitekim herhangibir alacağa dayanmadan spekülasyon amacıyla da vadeli yabancı para değiştirme sözleşmesine girilebilmektedir. Yabancı para borcu olan da vade tarihinde önceden belirlenmiş vadeli kur üzerinden yerli para vererek karşılığı olan yabancı para almaktadır.Ancak burada da borç ödemek yerine spekülatif amaçla yabancı para alınmış olabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çeviri ve Değiştirme Kavramları (Conversion -Translation):

Çeviri ve değiştirme kavramlarının açık bir şekilde ayırdedilmesi gerekir.Uzun bir süre literatürde, döviz ile ifade edilen hesaplarda,çevirme ve değiştirme aynı anlamda kullanılmıştır.Ancak bugün değiştirme (Conversion); bir nakit paranın bir diğeriyle fiziksel olarak değişimi diye tanımlanır.Örneğin bir Kanada ithalatçısı,Türk ihracatçısına para ödeyebilmesi için Kanada dolarını,Türk Lirası ile değiştirmelidir. Öte yandan çevirme (translation) ;bir dövizin parasal olarak ifadesindeki değişmedir.Bir başka deyişle çeviri,bir ülkenin nakdi (Para Birimi-N.Ş.) ile ifade edilen bir hesabın bir başka ülkenin eşit değerdeki nakdi ile ifade edilmesidir.Fiziksel bir değişme yoktur.Gerçekten de döviz çevirisi kavramı,Alman Lisanı ile yazılmış bir kitabın,İngilizce'ye çevrilmesinden daha farklı değildir (8).

Değiştirme bir para biriminin diğeriyle değiştirildiğini (change) gösterirken, çevirme (translation) yalnızca bir para biriminin diğer para birimi cinsinden ifade edilmesidir (9).

İşlem Tarihi (Transaction Date) : Alışverişin yapıldığı tarih. Bu tarihte işlem konusu olan mal ve hizmet teslim edilir.

Hesaplaşma Tarihi (Settlement Date) : Tahsilat veya ödeme zamanı. Daha önce yapılmış olan işlemle ilgili hesaplaşmanın yapıldığı tarih.

Taahhüt tarihi (Commitment Date) : İlerde yapılacak bir işlemi , alışverişin üstlenildiği tarih.

Tarihsel Döviz Kuru (Historical Exchange Rate) :

Varlıkların satınalındıkları, alacakların doğduğu ,borçlara girildiği tarihteki döviz kuru.

Cari Kur veya Kapanış Kuru (Current Exchange Rate- Closing Exchange Rate) : Mali tabloların çevrildiği tarihteki döviz kuru.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

2.YABANCI PARA BİRİMİ CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLER

İşlemlerin yabancı para cinsinden yapılması gereği aşağıdaki durumlarda ortaya çıkar : (1)

a) Fiyatı yabancı para birimi cinsinden belirlenmiş olan mal ve hizmetlerin alım-satımı

b) Değeri yabancı para birimi cinsinden belirlenmiş olan fonların borç alınması veya borç verilmesi

c) Yabancı para birimi cinsinden düzenlenmiş olan bir sözleşmeye taraf olmak

d) Diğer bazı sebeplerle değeri yabancı para cinsinden belirlenmiş varlıkların edinilmesi, elden çıkarılması; borçlanılması veya borçların ödenmesi.

Yabancı sermaye piyasalarındaki pazarlanabilir menkul kıymetlerin alım-satımı, yabancı para nakitlerin alım-satımı ve vadeli kambiyo işlemlerine girilmesi diğer sebepler arasında sayılabilir(2)

İşlemler (iş olguları) kurumun yerli para birimi veya işlevsel para birimi cinsinden yapıldığı zaman hiçbir muhasebe sorunu yoktur.Hatta işlemler yabancı para birimi cinsinden yapılmış olsa bile vade sözkonusu değilse yine sorun çıkmaz.Yabancı para cinsinden yapılan peşin alışverişlerde yabancı para, işlem tarihinde geçerli olan kurdan işlevsel paraya çevrilerek kaydedilir. Birden fazla kur sözkonusu ise bunlardan hangisinin seçileceğinin belirlenmesi yeterlidir.

Ancak yabancı para cinsinden yapılan işlemin vadeli olması ve döviz kurunun sabit olmaması halinde bazı muhasebe sorunları ortaya çıkmaktadır.

İşlemler yabancı para cinsinden ifade edildiği zaman aşağıdaki 4 muhasebe sorununun çözülmesi gereklidir :

a)İşlemin (iş olgusunun) ilk kaydı

b)Dönemsonlarında yabancı para birimi cinsinden hesap kalanlarının değerlemesi

c)Ortaya çıkan kur farkı kazanç ve kayıplarının muhasebeleştirilmesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

d)Vadesi gelen yabancı para cinsinden alacak ve borçların tahsil ve ödenmelerinde yapılacak kayıtlar

Bir Türk otomobil ithalatcısının Almanya'dan otomobil ithal ettiğini ve ödeme şartlarının da teslimden sonra 90 gün olduğunu varsayalım.Eğer TL/DEM kurunda malın alımı ile ödemenin yapıldığı süre içinde hiçbir değişme olmazsa sorun yoktur.Satınalma ve ödeme aynı TL değeri üzerinden kaydedilecektir. Fakat eğer bu 90 günlük süre içinde DEM TL karşısında değer kazanırsa,ödeme tarihinde ithalatcı ihtiyac duyduğu DEM tutarı için daha fazla TL ödemek zorunda kalacaktır.

Borç tutarının ödenmesinde ithalatcı kayıtlarını yaparken hangi kuru kullanmalıdır;satınalma tarihindeki kuru mu, yoksa ödeme tarihinde geçerli olan kuru mu?

Bu soruna bir yaklaşım tarzı otomobillerin satın alınması ile ödemenin yapılması işlemlerini,iki ayrı işlem olarak görmek ve bunları iki ayrı kurdan kaydetmektir.Olaya böyle yaklaşınca,satınalma tarihinde "Borçlar" hesabına kaydedilmiş olan tutar ile ödeme tarihindeki nakit çıkış tutarı arasındaki fark "Kur farkı kazancı" veya "Kur farkı zararı" olarak (yukarıdaki örnekte kur farkı zararı) kabul edilir.

Bu yaklaşıma "İşlem zamanını esas alma yöntemi"(Time of Transaction Method" denir.[Hermanson-Edwards-Salmonson s:1062] 1979 yılında yapılmış olan bir araştırmaya göre araştırmaya konu olan 64 ülkeden aralarında ABD de olmak üzere 61 tanesinde bu yöntemin uygulanması gerekmekte veya çoğunlukla bu yöntem kabul görmekteydi (3).

Bu yönteme diğer kaynaklarda "İki işlem yaklaşımı" (Two Transaction Perspective)[Arpan,Jeffrey S.-Radebaugh,Lee H., s:114] veya "İkili İşlem Metodu" (Dual Transaction Method) [Wiseman,Joseph A.,Cashin,James A.,s:358] da denilmektedir.

Diğer yaklaşım ise " Ödeme Zamanı Yöntemi " (Time of settlement method" [Harmanson-Edwards-Salmonson s.:1062], veya "Tek işlem Yaklaşımı"(One-Transaction Perspective) [Arpan-Radebaugh s.:113] diye anılmaktadır.Bu yaklaşımda işlemin yapılmasıyla ,ilgili ödemenin yapılması tek bir olay olarak kabul edilmektedir.Bu yöntem benimsendiği zaman satınalma tarihinde kaydedilen tutar kesin tutar olmayıp bir tahmini tutar gibi düşünülür.Kesin tutar ödeme gerçekleştiği zaman ortaya çıkar.Satınalma tarihi ile ödeme tarihi arasında döviz kurlarındaki her-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

hangi bir dalgalanma,satınalma işleminin (veya satış işleminin) bir parçası olarak hesaba katılır ayrı bir kazanç veya zarar olarak düşünülmez.Sonuçta Kar/Zarar hesabına bir etkisi olmaz.

"İşlem zamanı yöntemi" yaygın olarak kullanılmakta ise de ortaya çıkan kur farkı kazanç veya zararlarının muhasebeleştirilmesinde tekdüzelik bulunmamaktadır.

Eğer kazanç veya zararlar gerçekleşmiş ise;- ki bu ancak satınalma ile ödemenin aynı dönem içinde yapılmış olması halinde mümkündür- bu durumda çoğu ülkede sözkonusu dönemin kar/zarar hesabında bu tür kazanç ve zararlar tanınmaktadır.

Fakat kur farkı kazanç ve zararları henüz gerçekleşmemişse yani dönemsonunda henüz ödeme yapılmadığı halde bu kazanç ve zararlar "Borçlar"(yabancı para cinsinden) hesabının dönemsonu kurundan değerlenmesiyle ortaya çıkıyorsa, ülkeler arasında farklı uygulamalar vardır.1979 yılında 54 ülkenin uygulamasında zararları tanımak zorunludur veya genellikle benimsenmektedir.Ancak sadece 40 ülke kazançları tanımakta, diğerleri ise bu kazançları ödeme zamanına "ertelemeyi" tercih etmektedirler.(4)

20. ÖDEME (HESAPLAŞMA) ZAMANINI ESAS ALMA (TEK İŞLEM) YÖNTEMİ

Ödeme Zamanı(Tek İşlem) Yönteminde Alacakları veya Borçları tasfiye eden,(kapatan) nakit para değişimi yapılana kadar,iş olgusunun tamamlanmamamış olduğu kabul edilir.

Döviz kurunun değişmesinden doğan herhangi kazanç veya zarar ithalatta ithal edilen varlığın maliyetini,ihracatta ise elde edilen yurtdışı satış hasılatının tutarını etkileyen düzenlemeler olarak kabul edilir.

200.İthalat Örneği :

1 Aralık 1992 de bir Türk kurumunun Almanya'dan bazı araçlar ithal ederek gümrükten girişini sağladığını varsayalım.

Araçların toplam tutarı 100.000,- DEM, teslim şekli CIF, ödeme 60 gün vadeli poliçe ile kabul kredili akreditif şeklinde olsun.

Merkez Bankası döviz satış kurlarının ise ilgili tarihlerde aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım:

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

1 Aralık 1992 : 1 DEM = 5.300,- TL

31 Aralık 1992 : 1 DEM = 5.290,- TL

31 Ocak 1992 : 1 DEM = 5.525,- TL (Aracı bankanın döviz satış kuru)

İlgili tarihlerdeki yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır :

01.12.1992

DURAN VARLIKLAR	530.000.000,-	
Araçlar		
BORÇLAR		530.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

İthalat;100.000,-DEM X 5.300,-TL

31.12.1992

BORÇLAR	1.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
DURAN VARLIKLAR		1.000.000,-
Araçlar		

Dönemsonu kurundan değerleme

100.000,-DEM X (5.300,- - 5.290,-)

Dönemsonu kurundan değerleme yapıldığı zaman,TL nın DEM a karşı değer kazanması sonucu yabancı para cinsinden borcun TL karşılığında bir azalma sözkonusudur.

Bu tutarın "kur farkı kazancı" olarak da düşünülmesi mümkünse de Tek İşlem yönteminde ithal edilen araçların maliyetini düzeltecek (düşürecek) şekilde kaydedilmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.01.1993

DURAN VARLIKLAR	23.500.000,-	
Araçlar		
BORÇLAR	529.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
KASA		552.500.000,-
Poliçenin ödenmesi		
100.000,-DEM X 5.525,-TL		

Tek İşlem veya Ödeme zamanı yaklaşımında Kurlardaki değişmelerin etkisi , Duran Varlık için amortisman gideri yazılana kadar kayıtlarda bir gelir unsuru olarak tanınmamış olmakta,kazanç ve kayıplar ayrı bir mali (finansal) kalem olarak görülmeyip amortisman masrafının bir parçası olarak düşünülmektedir.

İthal edilen varlığın amortismana tabi bir duran varlık yerine mal (emtia) veya hammadde olması halinde,bu yöntemde kur farkları "Mal Stok" hesabını veya "Hammadde Stok" hesabını düzelten bir unsur olacaktır.Doğrudan kazanç yada zarar yazılmak yerine "Satılan Malın Maliyeti"hesabı yoluyla (mal veya üretilen mamul satıldığı zaman) kar/zarar hesabına intikal edecektir.

201.İhracat Örneği: Bir Türk ihracat firmasının 15.12.1992 tarihinde Almanya'ya 10.000,-DEM tutarında ihracat yaptığını varsayalım.Satış şekli F.O.B.İstabul,ödeme şekli mal mukabili olsun.Yurtdışı müşteri borcunu havale etmiş ve 15.02.1993 tarihinde gelen dövizin bir bankada alışı yaptırılmıştır. İlgili tarihlerdeki kurlar aşağıdaki gibidir:

15.12.1992 tarihinde Merkez Bankası döviz alış: 5.325,-TL/DEM

31.12.1992 " " " " " : 5.290,-TL/DEM

15.02.1993 " Alışı yapan banka " " : 5.550,-TL/DEM

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İlgili tarihlerdeki yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacak :

15.12.1992

ALACAKLAR	53.250.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		53.250.000,-
Yurtdışı satışlar		

İhracat;10.000,-DEM X 5.325,- TL

Dönemsonunda Yabancı para cinsinden alacaklar o tarihteki kurdan değerlenecektir:

31.12.1992

SATIŞ HASILATI	350.000,-	
Yurtdışı Satışlar		
ALACAKLAR		350.000,-
Yurtdışı Müşteriler		

Dönemsonu kurundan değerleme;

10.000,-DEM X (5325,- - 5290,-)

Dönemsonunda Yurtdışı alacağın TL karşılığı azaldığı için ortaya çıkan zarar tutarında Satış Hasılatı düzeltilmiştir.

Tahsilat yapıldığı zaman:

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

15.02.1993

BANKALAR	55.500.000,-	
X Bankası		
ALACAKLAR		52.900.000,-
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		2.600.000,-
Yurtdışı Satışlar		

Yurtdışı Alacağın tahsili;

10.000,-DEM X 5.550,-TL

Tek işlem (Ödeme zamanı) yöntemi ihracatta uygulandığı zaman önceki yılların hasılat tutarıyla ilgili düzeltmelerin sonraki dönemlerde yapılmasını gerektirmektedir ki,bu da düzeltmenin yapıldığı dönemin hasılat tutarını bozacağından ayrıca " Önceki Dönem Hasılatını Düzeltme" adı verilebilecek bir hesaba alınarak Kar/Zarar hesabına yansıtılmasında yarar vardır.

21.İŞLEM ZAMANINI ESAS ALMA (İKİ İŞLEM) YÖNTEMİ

Bu yöntem yabancı para cinsinden alacakları ve borçları, bunları doğuran satış ve alış işlemlerinden ayrı olarak görür.Bu nedenle yabancı para cinsinden alacakları ve borçları yerli (işlevsel) para birimine çevirme sırasında ortaya çıkan kur farkı kazançları veya zararları ,ihracatta yurtdışı hasılatı ithalatta da ithal edilen malın maliyetini düzeltmek için kullanılmaz.Bunun yerine aşağıdaki iki yoldan biri veya öbürüne başvurulur :

210. Kur farkı kazançları veya zararları alacakların tahsil edildiği , borçların ödendiği zamana kadar yani dar anlamda gerçekleşme oluncaya kadar ertelenir

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

210.0 İthalat örneğinin bu yöntemle muhasebeleştirilmesi:

01.12.1992

DURAN VARLIKLAR	530.000.000,-	
Araçlar		
BORÇLAR		530.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

İthalat ;100.000,-DEM X 5.300,-TL

Görüldüğü gibi ilk yevmiye maddesi diğer yöntemin aynıdır.

31.12.1992

BORÇLAR	1.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
ERTELENMİŞ KAZANÇ		1.000.000,-
Kur Farkı Kazançları		

Dönemsonu kurundan değerleme
100.000,-DEM X (5.300,- - 5.290,-)

Dönemsonunda TL nın DEM karşısıda değer kazanmasından ötürü ortaya çıkan Yurtdışı Borçlardaki azalış "Kazanç" olarak kabul edilmekle birlikte dönemin K/Z hesabına yansıtılmayıp bir bilanço hesabı olan "Ertelenmiş Kazanç" hesabına yazılmıştır.

31.01.1993

BORÇLAR	529.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
ERTELENMİŞ KAZANÇ	1.000.000,-	
Kur Farkı Kazançları		
DİĞER ZARARLAR	22.500.000,-	
Kur Farkı Zararları		
KASA		552.500.000,-

Poliçenin ödenmesi
100.000,-DEM X 5.525,-TL

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ödeme tarihinde TL sının tekrar DEM karşısında değer kaybetmesi sonucu ödenecek yabancı para cinsinden borcun TL karşılığında artış olmuş ve bu tutar ödemenin yapıldığı dönemin zararı olarak kabul edilerek K/Z hesabına yansıtılmak üzere " Diğer Zararlar" hesabına yazılmıştır.Bu arada Bilanço yoluyla geçen dönemden gelen "Ertelenmiş Kazançlar " hesabı aynı tutarda borç yazılarak kapatılmıştır.

210.1. İhracat Örneğinin bu yöntemle muhasebeleştirilmesi :

15.12.1992

ALACAKLAR	53.250.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		53.250.000,-
Yurtdışı Satışlar		
İhracat; 10.000,-DEM X 5325,-TL		

31.12.1992

ERTELENEN ZARARLAR	350.000,-	
Kur Farkı Zararları		
ALACAKLAR		350.000,-
Yurtdışı Müşteriler		
Dönemsonu kurundan değerleme		
10.000,-DEM X (5.325,- - 5.290,-)		

Dönemsonunda Yurtdışı Hasılatın TL karşılığındaki azalış, zarar olarak kabul edilmiş,hasılat tutarı İşlem Zamanında tanınmış olduğu kadarıyla bırakılmıştır.Kur farkı zararı olarak kabul edilen hasılattaki bu azalış da dönemin K/Z hesabına yansıtılmak yerine "Ertelenen Zararlar" hesabıyla Bilançoya aksettirilmiştir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

15.02.1993

BANKALAR	55.500.000,-	
X Bankası		
ALACAKLAR		52.900.000,-
Yurtdışı Müşteriler		
ERTELENEN ZARARLAR		350.000,-
Kur Farkı Zararları		
DİĞER GELİRLER		2.250.000,-
Kur Farkı Kazançları		

Yurtdışı alacağın tahsili

10.000,-DEM X 5.550,-TL

Tahsilat zamanında yeniden TL sının değer kaybı sonucu Yurtdışı Alacağın TL değeri artmış;işlem tarihi ile tahsil tarihi arasında ortaya çıkan net kur farkı,bu tarihte gelir olarak tanınarak dönemin K/Z hesabına yansıtılmak üzere "Kur Farkı Kazançları " hesabına yazılmıştır.Önceki dönemin sonunda ertelenmiş olan kur farkı zararı ise aynı tutarda alacak kaydedilerek kapatılmıştır.

211. Kur farkı kazançları veya zararları doğrudan doğruya ortaya çıktıkları dönemin kar/zarar hesabına yansıtılır.

Burada gerçekleşme kavramı geniş anlamıyla uygulanmaktadır.

211.0. İthalat Örneğinin bu yöntemle muhasebeleştirilmesi :

01.12.1992

DURAN VARLIKLAR	530.000.000,-	
Araçlar		
BORÇLAR		530.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

İthalat;100.000,-DEM X 5.300,-TL

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.12.1992

BORÇLAR	1.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
DİĞER GELİRLER		1.000.000,-
Kur Farkı Kazançları		

Dönemsonu kurundan değerleme

100.000,- DEM X (5.300,- - 5.290,-)

Dönemsonunda ortaya çıkan Kur Farkı Kazancı bu defa ertelenmemekte ; bu döneme ait bir gelir olarak tanınarak K/Z hesabına yansıtılmak üzere Diğer Gelirler hesabına yazılmaktadır.

31.01.1993

BORÇLAR	529.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
DİĞER ZARARLAR	23.500.000,-	
Kur Farkı Zararları		
KASA		552.500.000,-

Poliçenin ödenmesi

100.000,-DEM X 5.525,- TL

Ödeme yapıldığı zaman işlem tarihiyle ödeme tarihi arasındaki net kur farkı (552.500.000,-TL - 530.000.000,-TL) 22.500.000,-TL dır, aslında.Fakat önceki dönemsonunda 1.000.000,-TL kur farkı kazancı tanınmış bulunduğu için ödeme zamanında tanınan zarar tutarı 23.500.000,-TL ya çıkmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

211.1. İhracat Örneğinin bu yöntemle muhasebeleştirilmesi

15.12.1992

ALACAKLAR	53.250.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		53.250.000,-
Yurtdışı Satışlar		

İhracat; 10.000,- DEM X 5325,-TL

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	350.000,-	
Kur Farkı Zararları		
ALACAKLAR		350.000,-
Yurtdışı Müşteriler		

Dönemsonu kurundan değerleme

10.000,- DEM X (5.325,-TL - 5.290,-TL)

Kur değişmesinden dolayı hasılatı azaltan tatar "kur farkı zararları" adı altında bu dönemin zararı olarak tanınmıştır.

Bu dönemin K/Z hesabına yansıtılacaktır.

15.02.1993

BANKALAR	55.500.000,-	
X Bankası		
ALACAKLAR		52.900.000,-
Yurtdışı Müşteriler		
DİĞER GELİRLER		2.600.000,-
Kur farkı kazançları		

Yurtdışı alacağın tahsili

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Aslında işlem tarihi ile tahsil tarihi arasında doğan kur farkı kazancı (55.500.000,-TL - 53.250.000,-TL) 2.250.000,-TL dır.Fakat aradaki dönemsonunda 350.000,-TL zarar tanınmış bulunduğu için ödeme tarihinde tanınan gelir 2.600.000,-TL olmuştur.

Yukarıdaki örneklere uygulanmış olan yöntemleri aşağıdaki tablolar üzerinde karşılaştırabiliriz :

İTHALAT	TEK İŞLEM YÖNTEMİ	İKİ İŞLEM YÖNTEMİ	
		Kar / Zararı Hemen Tanıma	Kar / Zararı Erteleme
Satınalmanın Nihai Değeri	552.500.000,-	530.000.000,-	530.000.000,-
Ödenen T.Nakit	552.500.000,-	552.500.000,-	552.500.000,-
31.12.Kar(Zarar)	-	1.000.000,-	-
31.01. "	-	(23.500.000,-)	(22.500.000,-)

Yukarıdaki tablo anlatılan 3 durumun aralarındaki farklılıkları özetliyor.Her bir durumda kur farkları farklı dönemlerde mali tabloların farklı yerlerinde gösterilmektedirler.İthal edilen duran varlığın nihai değerindeki fark, net kur farkı zararı olan 22.500.000,-TL ile aynıdır.Bu yüzden Tek İşlem Yöntemi kur farkı zararını varlık ilk kurdan kaydedilmiş olduğunda yüklenecek amortisman masrafı tutarından daha fazla bir tutarda amortisman gideri yazarak sözkonusu kur farkı zararını tanımaktadır.

İkinci ve üçüncü durumlarda konu sadece bir zamanlama olayıdır.Her iki durumda da sonuçtaki Net Zarar aynı tutardadır ve kur farkı zararı olarak düşünülmektedir.Ancak hemen tanıma yönteminde birinci dönemde tanınan gelir ikinci dönemde daha fazla zarar tanınarak nötürleştirilirken,erteleme yönteminde birinci dönemde gelir tanınmadığı için ikinci dönemde sadece net zarar tanınmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İHRACAT	TEK İŞLEM YÖNTEMİ	İKİ İŞLEM YÖNTEMİ	
		Kar / Zararı Hemen Tanıma	Kar / Zararı Erteleme
Hasılatın Nihai Değeri	55.500.000,-	53.250.000,-	53.250.000,-
Toplam Tahsilat	55.500.000,-	55.500.000,-	55.500.000,-
31.12.Kar(Zarar)	-	(350.000,-)	-
15.02. "	-	2.600.000,-	2.250.000,-

İhracatta Tek İşlem Yönteminde hasılatın nihai değeri yapılan tahsilat tutarına eşittir.İki İşlem Yönteminde ise tanınan hasılat tutarına tanınmış olan net kur farkı kazancını eklediğimiz zaman aynı tutara ulaşılır.İki işlem Yönteminde sadece işlem tarihinde oluşan tutar hasılat olarak kabul edilmektedir.Bu yöntemin değişik uygulamalarında ise yine zamanlama farklılıkları bulunmaktadır.Hemen tanıma yönteminde ilk dönem tanınan zarar sonraki dönemde tanınan daha fazla kazanç tutarıyla mahsup edilmiş olmakta; erteleme yönteminde ise birinci dönemde kazanç yada zarar tanınmazken ikinci dönemde net kazanç bir defada tanınmaktadır.İki yıl birlikte düşünüldüğünde tanınan net kazanç aynı tutardadır.

3. YABANCI PARA BİRİMİ CİNSİNDEN YAPILAN VADELİ İŞLEMLERDE RİSKİN DONDURULMASI (HEDGING)

Yabancı para cinsinden yapılan işlemler vadeli oldukları zaman hesaplaşmanın yapıldığı tarihteki (date of settlement) (alacaklarda tahsilat,borçlarda ödeme tarihi) döviz kurunun ne olacağı önceden bilinmediğinden bir belirsizlik ve dolayısıyla risk bulunmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşlem tarihinde alınacak bazı tedbirlerle sözkonusu riskden korunmak veya başka bir anlatımla"riski dondurmak" (To Hedge) mümkündür.

Bu tedbirler:

(a)Vadeli yabancı para değiştirme sözleşmesine (Forward Contract) girilmesi

(b)Gelecekte ödenecek yabancı para cinsiden bir borcu karşılamak için önceden yabancı para satınalmak

(c)Yabancı bir ülkede yapılan yatırımın kur riskini dondurmak için aynı tutarda yabancı para cinsinden borçlanmaktır.

30.VADELİ YABANCI PARA DEĞİŞTİRME SÖZLEŞMESİ

(FORWARD CONTRACT)

Bu sözleşmeye giren taraflar gelecek bir tarihte karşılıklı olarak farklı iki para birimini değiştirmeyi üstlenirler. Sözleşme vadesinde yapılacak olan değişimde taraflardan hangisinin ne tutarda hangi parayı teslim edeceği sözleşme tarihinde belirlenir.Yani vade sonundaki döviz kuru üzerinde sözleşme tarihinde anlaşılmıştır.Bu vadeli kur (forward rate) genellikle 30-60-90 gün gibi belirli vadeler sonunda belirli parayı almak isteyenlerle (talep edenler),aynı vadede aynı parayı satmak (arz edenler) isteyenlerin karşılaştıkları " Vadeli Döviz Borsaları" nda oluşur.

Riski dondurulan yabancı para cinsinden vadeli bir işlemin, vadeli sözleşme maliyetini tesbit edebilmek için dört farklı yabancı para (döviz) kurunun bilinmesi gerekir :

a)Sözleşmenin yapıldığı tarihteki spot kur

b)Vadeli kur

c)Sözleşmenin bitiminde beklenen spot kur

d)Sözleşme bittiğinde hakiki spot kur

Bir vadeli sözleşmeye girmek için karar verebilmek ve sonunda bu kararı değerlendirebilmek için bu kurların bilinmesi lazımdır.

Vadeli sözleşme (Forwarding) yapmaya karar vermeden önce yönetici iki maliyete bakabilir;

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

a)Prim veya iskonto b) Fırsat Maliyeti

Prim veya iskonto : Vadeli sözleşmenin yapıldığı tarihte Vadeli kurla spot kur arasındaki basit farktır.Bu farka tutar olarak veya oran olarak bakılabilir.

Vadeli kur cari kurdan (sözleşme tarihindeki spot kur) yüksekse aradaki fark "prim" olarak,eğer düşük ise "iskonto olarak ifade edilmektedir (5).

Fırsat Maliyeti (Sözleşmeye giderken):Vadeli kur ile vade sonunda beklenen spot kur arasındaki farktır.Vadeli kurun vade sonunda umulan spot kurla aynı veya ona yakın olacağı düşünülebilir.Ancak bazı durumlarda bu böyle olmaz ve yöneticinin sözleşmeye girip girmeme kararını etkiler.

Bitmiş bir sözleşmeyi değerlendirmek için ise başka bir tür "Fırsat Maliyeti" kullanılır.Bu fırsat maliyeti sözleşme yerine getirildiği zamanki hakiki spot kur ile sözleşme gereği uyulan vadeli kur arasındaki farktır.Burada yönetici hiç vadeli yabancı para sözleşmesine girmeseydi durumu ne olacaktı sorusunu değerlendirir.

Prim veya iskonto maliyeti ile Sözleşme yapılmadan önceki fırsat maliyeti, sözleşmeye girilip girilmemesine karar verilmesi konusunda ; sözleşmenin bittiği zaman hesaplanan fırsat maliyeti ise gerçek rakamlar ortaya çıktıktan sonra, değerlendirme yapmak için kullanılır.

300. Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplarda İzlenmesi

Yabancı para cinsinden yapılan işlemlerde kur farkı zararına karşı,bir riski dondurma yöntemi olarak girilen "Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi"(Forward Contract) nin muhasebeleştirilmesi konusunda önemli bir husus bu sözleşmenin bir "İcrai Sözleşme=İlerde ve belirli şartlar altında icra edilecek sözleşme "(Executory Contract) olmasıdır.Yani Vadeli Yabancı Para sözleşmesi iki tarafın bir şeyi gelecekte yapmak için anlaştıkları bir sözleşmedir.

Örneğin bir şirket bir banka ile vadeli yabancı para sözleşmesine girdiğinde gelecekteki bir tarihte belirli birtutar yabancı para teslim etmeyi üstlenir.Banka da bunun karşılığında önceden belirlenmiş tutarda şirketin işlevsel parasından vermeyi (Türkiye'deki bir şirketse TL) kabul

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

etmiştir.

Böyle bir sözleşmeye giren şirketin ihracat veya yurtdışında yapmış olduğu bir yatırımdan gelir olarak gelecekteki belirli bir tarihte belirli bir tutarda yabancı para alacağı vardır.

Gelecekte belirli bir tarihte eline geçecek olan bu yabancı parayı şimdiden belirlenmiş bir kurdan bankaya satmakla,kurlarda meydana gelecek olan değişikliklerden doğacak kazanç ya da zararları yani riskini dondurmuş (hedge etmiş) olur.

Ancak sözleşme tarihinde her iki taraf da henüz taahütlerini yerine getirmemişlerdir.Bu sebeple imzalanan vadeli yabancı para sözleşmesi Nazım Hesaplarda (*) takip edilir ve normal olarak mali tablolara yansıtılmaz (1).

31.İTHALAT İŞLEMİ YAPILDIĞINDA VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİNE GİRİLMESİNE ÖRNEK

Bir Türk ithalat şirketinin A.B.D.den USD 10.000,- CIF İstanbul tutarında ithalat gerçekleştirdiğini düşünelim. Malların gümrükten girişi 15.11.1992 tarihinde olmuştur. Ödeme şekli 60 gün vadeli kabul kredisi ile olacaktır.

İthalatcı 60 gün sonra ödeyeceği 10.000,-USD nın TL karşılığını bugünden sabitlemek yani kur riskini dondurmak istemektedir.Bu amaçla bir banka ile 60 gün vadeli TL/USD kurundan vadeli yabancı para sözleşmesine (Forward contract) girmiştir.Vadeli kur 8.910,-TL/USD dır.Eğer 60 gün sonra USD 8.910,-TL nın üstüne çıkarsa ithalatçı kazançlı aksi olursa zararlı olacaktır.Fakat her iki halde de riskini dondurarak belirsizlikten kurtulacak ve hesaplarını belirli rakamlar üzerine oturtma imkanını bulacaktır.

İlgili tarihlerdeki döviz kurları aşağıdaki gibidir :

15.11.1992 tarihinde :		
Merkez Bankası döviz satış kuru	:	8.300,- TL / USD
60 gün vadeli döviz kuru	:	8.910,- TL / USD
31.12.1992 tarihinde	:	
Merkez Bankası döviz satış kuru	:	8.700,- TL / USD

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993 tarihinde :

Aracı Banka döviz satış kuru : 8.900,- TL / USD

310.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi

15.11.1992

MAL STOK HESABI	83.000.000,-	
BORÇLAR		83.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

İthalat;10.OOO,-USD X 8.300,-TL

15.11.1992

BORÇLU NAZIM HESAP	89.100.000,-	
Vadeli Yabancı Para sözleşmesinden		
USD Alacaklar.....83.000.000,-		
VadeliYabancıPara sözleşme-		
sinden doğacak pirim masrf. 6.100.000,		
ALACAKLI NAZIM HESAP		89.100.000,-
Vadeli Yabancı Para		
sözleşmesinden TL borçlar		

X Banakası ile 60 gün vadeli 8.910,-TL/USD kurundan Vadeli Yabancı Para sözleşmesi

Yapılmış olan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesine göre 60 gün sonra bankadan teslim alınacak olan 10.000,- USD karşılığı ödenecek olan TL tutarı (89.100.000,-) bugünden bellidir ve kesindir. Ancak 60 gün sonra elimize geçecek olan 10.000,-USD nın o günkü spot değeri belli değildir.Bu nedenle sözleşmeye göre bankadan alacaklı olduğumuz 10.000,-USD 15.11.1992 yani sözleşmenin imza tarihindeki kurdan kaydedilmekte,bankaya olan TL borcumuz ise belirli olan tutardan yazılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Aradaki fark bu sözleşmenin ithalatcıya olan maliyetidir. Buna " prim masrafı " (Premium expense) denilmektedir.Bu masraf sözleşme süresi içinde geçen dönemlere üleştirilerek yokedilecektir (Amorti edilecektir).

15.11.1992

ERTELENMİŞ PRİM MASRAFI	6.100.000,-	
ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI		6.100.000,-
Vadeli yabancı para sözleşmesinden doğan pirim masrafı		

Sözkonusu prim masrafını sözleşme süresince yokedebilmek için yukarıdaki kayıt yapılmıştır.Borçlu nazım hesaplardan biri olarak geçen "Yabancı Para sözleşmesinden doğan prim masrafı" hesabı sadece hatırlatıcı bir kayıttır,bir nazım kayıttır, değer hareketi değildir.

31.12.1992 tarihinde sona eren döneme " ertelenmiş pirim masrafı" nın 46/60 ı gider olarak yansıtılmalıdır.Ayrıca yine bu dönemsonundaki kur üzerinden " yabancı para borçlar" ve "vadeli yabancı para sözleşmesinden alacaklar" değerlenecektir.

USD kuru 8.300,-TL dan 8.700,-TL ya çıktığı için bir yandan usd borcumuzun TL değeri artarken aynı zamanda sözleşme gereği bankadan alacağımız USD nın TL değeri de artmaktadır. Birincisinden doğan zarar ikincisinden doğan kazançla karşılanmakta ve kur değişiminden etkilenilmemiş olmaktadır. Bunun sebebi " vadeli yabancı para sözleşmesi" ne (forward contract) girilmiş olmasıdır.Böylece kur riski 6.100.000,- TL olarak dondurulmuştur (Hedged). Sözleşme tarihinde " ertelenmiş prim masrafı" olarak kayıtlarda tanımış olduğumuz bu tutar sözleşme süresinde katlanılmış bir zarardır.Bu nedenle ilgili iki döneme üleştirilecektir.Bunun dışında doğacak herhangi bir kur farkı zararı yoktur.

Sözleşme vadesinde bankadan alacağımız olan USD nin TL değerindeki artış dolayısıyla 31.12.1992 tarihinde tanıyacak olduğumuz kazanç tutarı karşılığında "Ertelenmiş masraf karşılığı " hesabını borçlandırırız.Çünkü bu alacak tutarı henüz nazım hesaplarda kayıtlıdır ve bir

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bakıma bu kazanç sözleşme prim tutarını düzelten (azaltıcı) bir unsurdur.

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	4.000.000,-	
İthalat kur farkı zararı		
BORÇLAR		4.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

Dönemsonu kurundan değerleme;

10.000,-USD X (8.700,-TL- 8.300,-TL)

31.12.1992

ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI	4.000.000	
DİĞER GELİRLER		4.000.000,-
Vadeli Yb.P.Sözleş. kur farkı kazancı		

Vadeli yabancı para sözleşmesi gereği bankadan alınacak USD 10.000,- ın değerlemesi

USD 10.000,- X (8.700,-TL - 8.300,-TL)

31.12.1992

PRİM MASRAFI	4.676.666,-	
ERTELENMİŞ PRİM MASRAFI		4.676.666,-

Yapılan yabancı para sözleşmesinden dolayı katlanılan toplam pirim masrafının döneme ait kısmı (6.100.000,- TL X 46/60)

31.12.1992 de düzenlenen Bilanço ve K/Z cetvelinde ilgili kalemle-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

rin görünümü aşağıdaki şekilde olacaktır:

Varlıklar"İthalatcının 31.12.1992 tarihli Bilancosu"Kaynaklar

MAL STOK	83.000.000,-	BORÇLAR	87.000.000,-
.....		.....	
ERTELENEN		ERTELENEN MASRAF	
PRİM MASRAFI	1.423.334,-	KARŞILIĞI	2.100.000,-
.....		.....	
VARLIKLAR TOPLAMI	.....	KAYNAKLAR TOPLAMI	.....
BORÇLU NAZIM HES	89.100.000,-	ALACAKLI NAZIM H.	89.100.000,-

GİDERLER "İTHALATCININ 1.1.1992-31.12.1992 K/ZCETVELİ"GELİRLER

DİĞER ZARAR	4.000.000,-	DİĞER GELİRLER	4.000.000,-
.....		.....	
PRİM MASRAFI	4.676.666,-	.....	
.....		.....	

14.01.1993 tarihinde 89.100.000,-TL karşılığı bankadan alınacak olan USD 10.000,- ile yurtdışı borcumuz ödenecektir. Bu tarihte "Ertelenmiş Pirim Masrafı" nın da kalan kısmı 1993 yılının K/Z hesabına yansıtılmak üzere yokedilmelidir.

14.01.1993

PİRİM MASRAFI	1.423.334,-	
ERTELENMİŞ PİRİM MASRAFI		1.423.334,-

Yapılmış olan yabancı para sözleşmesinde katlanılmış olan toplam pirim masrafının döneme ait kısmı 6.100.000,-TL X 14/60

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993

BORÇLAR	87.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI	2.100.000,-	
KASA		89.100.000,-
Türk Parası		

Yurtdışı Borcun ödenmesi;

USD 10.000,- X 8.910,-TL (vadeli kur)

14.01.1993

ALACAKLI NAZIM HESAP	89.100.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden		
TL Borçlar		
BORÇLU NAZIM HESAP		89.100.000,-
Vadeli Yabancı para sözleşmesinden USD alacaklar	83.000.000,-	
Vadeli Yabancı para sözleşmesinden doğacak pirim	6.100.000,-	

Sözleşmenin yerine gelmesi üzerine Nazım Hesapların ters maddeyle kapatılması

Ödeme tarihi olan 14.01.1993 tarihinde spot döviz kuru 8.900,-TL/USD olduğu halde,ithalatcı girmiş olduğu vadeli yabancı para sözleşmasindeki (forward contract) vadeli kur (forward rate) 8.910,- TL olduğundan yurtdışı borç 8.910,- TL/USD ya alınan yabancı paralarla yapılmıştır.Burada ithalatcı eğer vadeli sözleşmeye girmeseydi,USD 10.000,- X (8.910,-TL - 8.900,-TL)= 100.000,-TL daha az maliyeti olacaktı.Ek olarak ödenen bu maliyet bir anlamda ithalatcının yurtdışından getirtmiş oldu-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ğu mallar için ödemesi gereken en çok (maximum) tutarı sabitlemek için katlandığı sigorta pirimi olarak düşünülebilir (2).

311. Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar yerine asli hesaplarda takip edilmesini savunan yazarlar da vardır. [Joseph A. Wiseman-James A.Cashin, a.g.e.360 ve A.İhsan Karacan a.g.e., s.75-76].

Bu yol tercih edilirse yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olur:

15.11.1992

MAL STOK HESABI	83.000.000,-	
BORÇLAR		83.000.000,-
Yurtdışı Borçlar		

İthalat; USD 10.000,- X 8.300,-TL

15.11.1992

DİĞER ALACAKLAR	83.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden USD Alacaklar		
ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİM MASRAFI	6.100.000,-	
DİĞER BORÇLAR		89.100.000,-
Vadeli Yabancı Para Sözleşme TL Borçları		

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi yapılması

60 gün vadeli kur 8.910,-TL/USD

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dönemsonunda :

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR 4.000.000,-

İthalat Kur Farkı Zararı

BORÇLAR 4.000.000,-

Yurtdışı Borçlar

Dönemsonu kurundan değerleme;

USD 10.000,- X (8.700,-TL - 8.300,-TL)

31.12.1992

DİĞER ALACAKLAR 4.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden Alacaklar

DİĞER GELİRLER 4.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Söz-

leşme kur farkı kazancı

Vadeli yabancı para sözleşmesine göre alacağın

dönemsonu kurundan değerlemesi

31.12.1992

PRİM MASRAFI 4.676.666,-

ERTELENEN VADELİ YABANCI

PARA SÖZLEŞME PRİM MASRAFI 4.676.666,-

Yapılan vadeli yabancı para sözleşmeden dolayı

katlanılan toplam pirimin döneme düşen payı;

6.100.000,-TL X 46/60

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vadeli Yabancı para sözleşmesi asli hesaplarda izlenirse 31.12.1992 tarihli Bilanço ve K/Z Cetveli aşağıdaki gibi olur

"İTHALATCININ 31.12.1992TARİHLİ BİLANÇOSU"

VARLIKLAR		KAYNAKLAR	
MAL STOK	83.000.000,-	BORÇLAR	87.000.000,-
.....		.....	
ERTELENEN PİRİM MASRAFI	1.423.334,-	.....	
.....		.....	
DİĞER ALACAKLAR	87.000.000,-	DİĞER BORÇLAR	89.100.000,-
Vadeli Yb.P.Söz.	Vadeli Yb.P.Söz.		
.....		.....	

Görüldüğü gibi vadeli sözleşme asli hesaplarda takip edildiği zaman, sözleşme gereği vade sonunda alınacak olan USD 10.000,- dönemsonu kurundan (10.000,-X 8.700,-) Bilanço'nun Varlıklar tarafında Diğer Alacaklar olarak görülebilmekte; USD 10.000,- ı vade sonunda alabilmek için ödenmesi gereken kesin tutar ise Bilanço'nun Kaynaklar tarafında Diğer Borçlar arasında görülmektedir.

K/Z Cetvelinde bir fark yoktur:

"İTHALATCININ1.1. 1192-31.12.1992 K/ZCETVELİ"

GİDERLER		GELİRLER	
DİĞER ZARAR	4.000.000,-	DİĞER GELİRLER	4.000.000,-
.....		.....	
PRİM MASRAFI	4.676.666,-	.....	
.....		.....	

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ödeme tarihi olan 14.01.1993 de ise vadeli sözleşme gereği yabancı paranın anlaşılan Banka'dan alınması ve Borcun ödenmesi daha açık bir şekilde gösterilebilmektedir.

14.01.1993

DİĞER BORÇLAR	89.100.000,-	
Vadeli Yb.Para Sözleşme TL Borçlar		
KASA		89.100.000,-
TL Kasası		
Vadeli yabancı para sözleşmesi gereği		
USD 10.000,- ı almak üzere ödenen		

14.01.1993

KASA	89.000.000,-	
Yabancı Para Kasası		
DİĞER ALACAKLAR		87.000.000,-
Vadeli Yb.Para Sözl.		
USD Alacaklar		
DİĞER GELİRLER		2.000.000,-
Vadeli Yb.Para		
Sözl.kur farkı		
kazancı		
Sözleşme gereği alınan USD 10.000,- ın		
günlük spot kurdan kaydı		

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993

BORÇLAR	87.000.000,-	
Yurtdışı Borçlar		
DİĞER ZARARLAR	2.000.000,-	
İthalat Kur Farkı zararları		
KASA		89.000.000,-
Yabancı Para Kasası		

Yurtdışı Borcun Ödenmesi;

USD 10.000,- X 8.900,- TL/USD

14.01.1993

PRİM MASRAFI	1.423.334,-	
ERTELENEN VADELİ YABANCI		
PARA SÖZLEŞME PRİM MASRAFI		1.423.334,-

Yapılan vadeli yabancı para sözleşmesinin toplam prim masrafından bu dönemin payı

6.100.000,- X 14/60

32.İHRACAT İŞLEMİ YAPILDIĞINDA VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİNE GİRİLMESİNE ÖRNEK

Bu defa Bir Türk ihracat şirketi'in A.B.D. ye 15.11.1992 tarihinde,USD 10.000,-F.O.B.İstanbul tutarında ihracat gerçekleştirdiğini düşünelim.Ödeme şartları 60 gün vadeli poliçeyle kabul kredili akreditiftir.Mallar yüklenip belgeler muhabir bankaya ibraz edilmiştir.

İlgili tarihlerdeki döviz kurları aşağıdaki gibidir:

15.11.1992 Merkez Bankası Döviz Alış kuru	:	8.280,-TL/USD
60 gün vadeli döviz alış kuru	:	8.900,-TL/USD
31.12.1992 Merkez Bankası Döviz Alış kuru	:	8.600,-TL/USD
14.01.1992 Aracı Banka Döviz Alış kuru	:	8.880,-TL/USD

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İhracatcı kur riskini dondurmak için bir bankayla vadeli yabancı para sözleşmesine girmiştir.Vadeli kur 8.900,-TL/USD dir.Böylece ihracatcı 60 ün sonra eline geçecek olan Türk Lirası Tutarını sabitlemiştir.60 gün sonra yurtdışı alıcıdan tahsil edeceği USD 10.000,- ı anlaştığı bankaya teslim edecek ve 89.000.000,-TL alacaktır. 14.01.1992 tarihinde aracı bankanın döviz alış kuru 8.880,-TL olduğu için üstelik bu işten kârlı da çıkmıştır.[Eğer vade sonunda tersine aracı bankanın döviz alış kuru mesela 8.910,-TL/USD olsaydı,vadeli yabancı para sözleşmesi gereği dövizini 30,-TL daha ucuza satmış olacak fakat bunu riskini sabitlemiş olmanın sigorta primi gibi kabul edecekti].

320.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi

15.11.1992

ALACAKLAR	82.800.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		82.800.000,-
İhracat hasılatının tanınması		
USD 10.000,- X 8.280,-TL/USD		

15.11.1992

BORÇLU NAZIM HESAP	89.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden TL Alacak		
ALACAKLI NAZIM HESAP		89.000.000,-
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden USD Borçlar	82.800.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden doğacak prim geliri	6.200.000,-	

X Bankası ile 60 gün vadeli 8.900,-TL/USD kurundan vadeli yabancı para sözleşmesine girilmesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İthalat işleminde ithalatcıya vade sonunda yabancı para gerekli olduğu için USD talep etmekte ve USD alacağı doğmaktaydı,şimdi ise ihracatcının vade sonunda eline yabancı para geçeceği için TL talep etmekte TL alacağı doğmaktadır.

Vadeli yabancı para sözleşmesine giren ithalatcının TL Borcu doğarken,ihracatcının yabancı para borcu doğmaktadır.

Sözleşme tarihinde her iki işlem için de TL tutarı baştan bellidir.Yani ithalatcının vade sonunda teslim alacağı yabancı para karşılığı olan TL tutarı; ihracatcının da vade sonunda teslim edeceği yabancı para karşılığı olan TL tutarı bellidir.Ancak yabancı paraların vade sonunda oluşacak spot kurları belli değildir.Yabancı paralar sözleşme tarihindeki spot kurdan kaydedilmektedirler.

Vadeli kurla spot kur arasındaki artı fark olan prim ithalatcı için bir maliyet unsuru iken ihracatcı için bir gelir unsurudur.

15.11.1992

ERTELENEN GELİR KARŞILIĞI	6.200.000,-	
ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ		-6.200.000,-

Vadeli yabancı para sözleşmesinden doğan prim geliri

İhracatçının vadeli yabancı para sözleşmesine girmesi sonucu ortaya çıkan prim vade sonuna kadar geçecek olan dönemlere üleştirilecektir.

Dönemsonunda Yurtdışı Alacaklar ve Vadeli Yabancı para sözleşmesinden USD Borçlar 31.12.1992 kurundan değerlenecektir.

Ancak USD Borç henüz nazım hesaplarda göründüğü için "Ertelenen gelir karşılığı hesabı " alacaklandırılacaktır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.12.1992

ALACAKLAR	3.200.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		3.200.000,-
DİĞER GELİRLER		
İhracat Kur Farkı Kazancı		

Dönemsonu kurundan değerleme

USD 10.000,- X (8.600,-TL/USD - 8.280,-TL/USD)

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	3.200.000,-	
Vadeli Sözleşme Kur Farkı Zararı		
ERTELENEN GELİR KARŞILIĞI		3.200.000,-

Vadeli sözleşme borcunun dönemsonu kurundan değerlemesi

USD 10.000,- X (8.600,-TL/USD - 8.280,-TL/USD)

31.12.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ	4.753.334,-	
DİĞER GELİRLER		
Vadeli Yb.P.Söz.Prim Geliri		4.753.334,-

Ertelenen vadeli sözleşme priminin 1992 payı:

6.200.000,-TL X 46/60

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dönemsonunda Bilanço ve K/Z Cetveli aşağıdaki gibi olacaktır :

"İHRACATÇININ 31.12.1992 TARİHLİ BİLANÇOSU"

VARLIKLAR		KAYNAKLAR	
ALACAKLAR	86.000.000,-		
Yurtdışı Müşteriler			
.....			
ERTELENMİŞ GELİR		ERTELENEN VADELİ	
KARŞILIĞI	3.000.000,-	SÖZLEŞME PRİMİ	1.446.666,-
VARLIKLAR TOPLAMI.....		KAYNAKLAR TOPLAMI.....	
BORÇLU NAZIM H.	89.000.000,-	ALACAKLI NAZIM H.	89.000.000,-

"İHRACATÇININ 1.1.1992-1.12.1992 k/z CETVELİ"

GİDERLER		GELİRLER	
.....		SATIŞ HASILATI	82.800.000,-
DİĞER ZARARLAR		DİĞER GELİRLER	
Vadeli sözleşme		İhracat Kur Farkı	
kur farkı zararı	3.200.000,-	Kazancı	3.200.000,-
		Vadeli Yabancı Para	
		Söz.Prim Geliri	4.753.334,-

Dönemsonunda Yurtdışı alacağın ve Yabancı Para Sözleşmesinden USD Borcun değerlemesi ortaya çıkan gelir ve zarar bibirini götürmüş,döneme sadece Vadeli Yabancı Para Sözleşme Prim gelirinden düşen pay yansıtılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vade sonunda yapılacak kayıtlar :

14.1.1993

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ 1.446.666,-

DİĞER GELİRLER 1.446.666,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi Prim geliri

Vadeli Yabancı para sözleşme priminin kalan kısmı

14.01.1993

KASA 89.000.000,-

ALACAK 86.000.000,-

Yurtdışı Müşteriler

ERTELENMİŞ GELİR KARŞILIĞI 3.000.000,-

Yurtdışı alacağın tahsili

USD 10.000,- X 8.900,-TL/USD (Vadeli Kur)

14.01.1993

ALACAKLI NAZIM HESAP 89.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden

USD Borçlar.....82.800.000,-

Vadeli Yabancı para Sözleşmesinden

Doğacak prim geliri..... 6.200.000,-

BORÇLU NAZIM HESAP

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden TL Alacak 89.000.000,-

İşlem tamamlandığı için ters maddeyle nazım hesapların kapatılması

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İhracatçı yapmış olduğu vadeli yabancı para sözleşmesi gereği vade sonunda Yurtdışı Müşteriden tahsil etmiş olduğu USD 10.000,- ı teslim ederek vadeli kurdan 89.000.000,-TL tahsil etmiştir.

İhracat tarihi ile vade arasındaki kur farkından sağlamış olduğu kazanç 1992 ve 1993 dönemlerine orantılı olarak yansıtılmıştır.

İhracatçı vadeli yabancı para sözleşmesine girmemiş olsaydı ihracat bedelini vade tarihindeki spot kur olan 8.880,-TL dan satacak ve 88.800.000,-TL elde edecekti.Yaptığı vadeli yabancı para sözleşmesinden (forward contract) ötürü 200.000,-TL kârı vardır.

321.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi

15.11.1992

ALACAKLAR	82.800.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		82.800.000,-
İhracat hasılatının tanınması		
USD 10.000,- X 8.280,- TL/USD		

15.11.1992

DİĞER ALACAKLAR	89.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden TL Alacak		
ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PİRİMİ		6.200.000,-
DİĞER BORÇLAR		82.800.000,-
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden USD Borçlar		
Vadeli yabancı para sözleşmesi yapılması		
USD 10.000,- X 8.900,-TL/USD (vadeli kur)		

Yukarıdaki maddeden anlaşılacağı gibi yapılan vadeli sözleşme gereği 60 gün sonra teslim edilecek USD 10.000,-ın karşılığında alınacak TL tutarı kesinleştiği için TL Alacak tutarı vadeli kurdan kaydedilmiş,fakat teslim edilecek olan USD Borç sözleşmenin yapıldığı tarihteki spot kurdan yazılmıştır.Aradaki fark vadeli kur spot kurdan yüksek olduğu için yine prim olarak tanımlanmaktadır fakat bu defa bir gelir unsurudur (ithalatta maliyet unsuruydu).

Dönemsonunda Yurtdışı Müşterilerden olan USD alacak ve Vadeli yabancı para sözleşmesinden USD Borç 31.12.1992 deki spot (M.B.döviz alış) kurdan değerlenecektir.

Ayrıca ertelenen vadeli sözleşme priminin de bu döneme düşen payı yansıtılacaktır.

31.12.1992

ALACAKLAR	3.200.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
DİĞER GELİRLER		3.200.000,-
İhracat Kur farkı kazancı		

Dönemsonu kurundan değerleme

USD 10.000,- X (8.600,- TL/USD-8.280,-TL/USD)

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	3.200.000,-	
Vadeli sözleşme Kur farkı zararı		
DİĞER BORÇLAR		3.200.000,-
Vadeli Yabancı para		
sözleşmesinden USD Borçlar		

Vadeli sözleşme borcunun dönemsonu kurundan değerlemesi

USD 10.000,- X (8.600,-TL/USD - 8.280,-TL/USD)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.12.1992

ERTELENEN VADELİ

YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ 4.753.334,-

DİĞER GELİRLER 4.753.334,-

Vadeli sözleşme primi

Prim gelirinden dönemin payı:

6.200.000,-TL X 46/60

İhracat bedeli için yapılan vadeli yabancı para sözleşmesi aslî hesaplarda izlendiği zaman 31.12.1992 tarihli Bilanço ve K/Z Cetveli aşağıdaki gibi olur:

"İHRACATCININ 31.12.1992 TARİHLİ BİLANÇOSU"

VARLIKLAR		KAYNAKLAR	
ALACAKLAR	86.000.000,-	.....	
Yurtdışı Müşteriler		.....	
DİĞER ALACAKLAR	89.000.000,-	DİĞER BORÇLAR	86.000.000,-
Vadeli Yb.Para Söz.		Vadeli Yb.P.Söz.	
.....		ERTELENEN PRİM	
.....		GELİRİ.....	1.446.666,-
VARLIKLAR TOPLAMI.....		KAYNAKLAR TOPL.....	

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

"İHRACATÇININ1.1.1992-31.12.1992 K/Z CETVELİ"

GİDERLER		GELİRLER	
.....		SATIŞ HASILATI	82.800.000,-
DİĞER ZARARLAR	3.200.000,-	DİĞER GELİRLER	3.200.000,-
Vadeli sözleşme kur		İhr.kur farkı	
farkı zararı		kazancı	
.....		DİĞER GELİRLER	4.753.334,-
		Vadeli Y.P.S.Primi	

Vade sonunda:

14.01.1993

BANKALAR 88.800.000,-

Yabancı Para hesabı

ALACAKLAR 86.000.000,-

Yurtdışı Müşteriler

DİĞER GELİRLER 2.800.000,-

İhracat Kur Farkı Geliri

İhracat bedelinin tahsili

USD 10.000,- X 8.880,-TL/USD (spot kur)

14.01.1993

DİĞER BORÇLAR 86.000.000,-

Vadeli Yabancı para sözleşmesinden USD borçlar

DİĞER ZARARLAR 2.800.000,-

Vadeli Söz.Kur farkı zararı

BANKALAR 88.800.000,-

Yabancı Para hesabı

İhracat bedeli yabancı paranın vadeli yabancı

para sözleşmesi gereği teslimi

USD 10.000,- X 8.880,-TL/USD (Spot kur)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993

KASA	89.000.000,-	
Türk Lirası		
DİĞER ALACAKLAR		89.000.000,-
Vadeli Yabancı Para sözleşmesinden		
TL alacağı		

Vadeli sözleşme gereği teslim edilen USD karşılığı anlaşılan tutarda TL nın alınması

14.01.1993

ERTELENEN VADELİ		
YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ	1.446.666,-	
DİĞER GELİRLER		1.446.666,-
Vadeli sözleşme primi		

Ertelenen vadeli yabancı para sözleşmesi priminden dönemin payı

6.200.000,-TL X 14/60

Yapılmış olan vadeli yabancı para sözleşmesindeki vadeli kurla sözleşme tarihindeki spot kur arasındaki farktan doğan 6.200.000,-TL vadeli sözleşme primi sonuçta 1992 ve 1993 dönemlerine paylaştırılmış olmaktadır.

Vadeli yabancı para sözleşmesi yapılmamış olsaydı ihracatçı dövizini 8.880,-TL/USD kurundan satacak ve kur farkı kazancı 6.200.000,-TL değil 6.000.000,-TL olacaktı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4.YABANCI PARA CİNSİNDEN GİRİLEN TAAHHÜTLERDE (FOREIGN CURRENCY COMMITMENTS) RİSKİN DONDURULMASI (HEDGING)

Yabancı para cinsinden girilen taahhütler yurtdışına sipariş verilmesi, yurtdışından sipariş kabul edilmesi veya yabancı para cinsinden bir inşaat taahhüt sözleşmesine girilmesi olabilir.

Bu durumlarda sözleşme tarihinde bir kıymet hareketi bulunmamaktadır. Ancak gelecekteki belirli bir tarihte teslim alınacak mal ve hizmetler karşılığı belirli bir tutarda yabancı paranın teslim edilmesi taahhüt edilmekte veya yine gelecekteki belirli bir tarihte teslim edilmesi taahhüt edilen mal veya hizmetler karşılığı elimize belirli bir tutarda yabancı para geçmesi sözkonusu olmaktadır.

Her iki halde de döviz kurlarında meydana gelecek değişmelerden ötürü bir kur riski baskısı veya kur riski etkilenme hacmi (Foreign Exchange Exposure) mevcuttur.

Burada sözkonusu olan kur riski de dondurulabilir (hedge edilebilir).İthalat siparişi verildiğinde ithalat bedeli tutarında bir Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi'ne girilmesi (Forward Contract) halinde ithalat bedeli vadeli kur üzerinden dondurulmuş olur.Taahhüt tarihindeki vadeli kur yine o tarihte gerçekleşecek olan spot kurdan düşük olursa ithalatçı kârlı çıkar,aksi olursa ödediği fazlalık riski dondurmuş olmanın bedeli olarak kabul edilir.

İthalatçının eğer nakit imkanı varsa taahhüt tarihinde o tutardaki yabancı paraya yatırım yaparak da riskini dondurması mümkündür.

İhracatçı veya müteahhit ise gelecekteki bir tarihte eline geçecek olan tabancı paranın yerli para cinsinden tutarını taahhüt (sipariş) tarihinde Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi yaparak veya aynı tutarda yabancı para cinsinden borçlanarak sabitleştirebilir yani kur riskini dondurabilir. Satınalma sözleşmeleri gibi " taahhütler " geleneksel olarak bilançoda gösterilmez (1).Yabancı para cinsinden taahhüde girildiği tarihte henüz herhangi bir kıymet hareketi olmadığı için verilen yurtdışı siparişler veya imzalanan inşaat sözleşmesi yada yurtdışındansipariş kabul edilmesi için nazım hesaplarda kayıt yapılabilir.

(Herhangi bir önödeme veya akreditif açılması sözkonusu değilse taahhütlerin kayıtlarda ihmal edilmesi de mümkündür).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ancak bu taahhütler için Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi'ne girildiği zaman en azından nazım hesaplarda kayıt yapılmakta bazı kaynaklarda ise Vadeli Sözleşme (Forward Contract), yukarıda değindiğimiz gibi asli hesaplarda kaydedilmektedir.

Vadeli kur kesinleşmiş olduğundan yabancı para cinsinden borçlar bu kurdan alacaklandırılmakta, yabancı para alacak (Vadeli Sözleşmeden) ise taahhüt veya vadeli sözleşme tarihindeki spot kurdan borçlandırılmaktadır.Aradaki fark yine prim veya iskontodur.

Yabancı para cinsenden yapılan vadeli işlemlerde prim veya iskonto sözleşme süresi içinde geçen dönemlerde paylaştırılarak yokedildiği halde burada yani yabancı para cinsinden girilen taahhütlerde genellikle mal veya hizmet değişiminin yapıldığı işlem tarihine ertelenmektedir.Bu tarihte satınalmanın maliyetini veya satış hasılatı tutarını düzeltmek için kullanılmaktadır (2).Böylece yabancı para cinsinden yapılan işlemlerde satınalma maliyeti veya satış hasılatı prim veya iskontodan önceki tutarlardan tanınırken burada tersi olmakta satınalma maliyeti veya satış hasılatı " Vadeli Kur " dan kayıtlara geçmekte,prim veya iskonto bu tutarları etkilemektedir.Bunun sebebi " Yabancı Para cinsinden girilen taahhütler " de mal ve hizmet hareketinin (asıl işlemin) taahhüt tarihinde değil vade tarihinde meydana gelmesidir.

40.İTHALAT SİPARİŞİ VERİLEREK GİRİLEN TAAHHÜDÜN KUR RİSKİNİN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ (FORWARD CONTRACT) YAPILARAK DONDURULMASINA (HEDGING) ÖRNEK

Bir Türk ithalatçısının 01.12.1991 de Almanya'ya bir makina siparişi verdiğini ve yedi ay sonra teslim alacağı makinayı 600.000.000,-TL ya Türkiye'de.satmış bulunduğunu varsayalım.

Makinanın CIF İstanbul değeri DEM 100.000,- , 01.12.1991 tarihindeki çalıştığı bankanın döviz satış kuru 3.100,-TL/DEM ise; ithalatçının diğer ithalat masrafları dışında beklenen kârı [600.000.000,-TL - (DEM 100.000,- X 3.100,-TL/DEM)] = 290.000.000,-TL dır.

İthalatçı siparişi verdiği tarihte (01.12.1991) bu işden elde edeceği kârı kur riskinden korumak ve kâr marjını dondurarak sağlama almak arzusuyla bir banka ile Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi yapmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yedi aylık vadeli döviz kuru 4.400,- TL/DEM dir.Yaptığı vadeli yabancı para sözleşmesi gereği ithalatçı,01.07.1992 tarihinde DEM 100.000,- almak için bankaya 440.000.000,-TL ödemeyi taahhüt etmiştir.Vadeli kurla sipariş tarihindeki spot kur arasındaki farktan doğan maliyete

[DEM 100.000,- X (4.400,-TL/DEM - 3.100,-TL/DEM)=

130.000.000,-TL]

kâr marjını kur riskinden korumak için katlanmış bulunmaktadır. İlgili tarihlerdeki döviz kurları aşağıdaki gibidir :

01.12.1991 spot kur	:	3.100,-TL/DEM
31.12.1991 " "	:	3.400,-TL/DEM
01.07.1992 " "	:	4.500,-TL/DEM
" vadeli kur	:	4.400,-TL/DEM

Yurtdışı sipariş verildiğinde önödeme veya akreditif açılması sözkonusu değilse kayıt ihmal edilebelir veya aşağıdaki gibi nazım hesaplara kayıt düşülebilir :

01.12.1991

BORÇLU NAZIM HESAP	310.000.000,-	
Yurtdışı Siparişden Borçlular		
ALACAKLI NAZIM HESAP		310.000.000,-
Verilen Yurtdışı		
Siparişler		

Almanya'ya makina siparişi

DEM 100.000,- X 3.100,-TL/DEM

Eğer bir akreditif açılması sözkonusu ise akreditifin küşad şekline (açılış sırasında amir bankaya tamamı nakit,bir miktar nakit ve teminat senedi verilebilir) uygun kayıt yapılacaktır.Akreditif açılırken nakit ödenmesi veya alacak senetlerinin teminata verilmesi sözkonusu ise bunlar kıymet hareketleri olduğundan asli hesaplara kaydedileceklerdir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ayrıca aşağıdaki nazım kayıt da yapılacaktır (3).

01.12.1991

BORÇLU NAZIM HESAP 310.000.000,-
İthalat Siparişinden Borçlu
Alman Firması

ALACAKLI NAZIM HESAP 310.000.000,-
İthalat Siparişinden
Alacaklı Türk A Bankası

A Bankasında DEM 100.000,- tutarında akreditif açılması

400.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi

01.12.1991

BORÇLU NAZIM HESAP 440.000.000,-
Vadeli Yabancı Para
Sözleşmesinden alacak.....310.000.000,-
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden doğacak prim masrafı..130.000.000,-

ALACAKLI NAZIM HESAP 440.000.000,-
Vadeli Yabancı Para
Sözleşmesinden Borçlar

Yedi ay vadeli yabancı para sözleşmesine girilmesi
DEM 100.000,- X 4.400,- TL/DEM (Vadeli kur)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

01.12.1991

ERTELENMİŞ PRİM MASRAFI	130.000.000,-	
ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI		130.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden doğan prim masrafı

31.12.1991 tarihli dönemsonunda vadeli yabancı para sözleşmesinden doğan yabancı para alacağı dönemsonu kurundan değerlendiği zaman DEM 100.000,- X (3.400,-TL/DEM - 3.100,-TL/DEM) = 30.000.000,- TL tutarında bir değer artışı çıkmaktadır.Bu yabancı para alacağı henüz asli kayıtlarda görünmediği için alacağın değerinin düzeltilmesi sözkonusu değildir.Ancak bu değer artışı taahhüt tarihinde tanıyarak ertelemiş olduğumuz prim masrafı tutarını etkileyen bir unsurdur.Vadeli sözleşmeye bugün girilseydi prim masrafı yabancı para alacağındaki artış kadar (30.000.000,-TL) eksik olacaktı.

Prim masrafı taahhüt tarihinde hesaplanarak " Ertelenmiş Prim Masrafı " olarak kayıtlarda tanınmıştır. Bu tutar sabit olarak işlem tarihine (mal ve hizmet değişimi yapılan tarih) kadar taşınacaktır.Dönemsonunda yabancı para alacağındaki artıştan dolayı ortaya çıkan kur farkı kazancı da şimdi tanınacak fakat işlem tarihine ertelenecektir. Karşılığında ise " Ertelenmiş Masraf Karşılığı " hesabı borçlandırılacaktır.Sebebi ise bunun aslında ertelenen prim masrafını düzelten bir unsur olmasıdır.

31.12.1991

ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI	30.000.000,-	
ERTELENMİŞ KAZANÇ		30.000.000,-

Kur Farkı Kazancı

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesindeki değer artışından doğan kur farkı kazancı

DEM 100.000,- X (3.400,-TL/DEM - 3.100,-TL/DEM)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Alman imalatçı makinayı zamanında yüklemiş ve belgeleri bankasına teslim etmiştir.01.07.1992 tarihinde yabancı paranın yurtdışına transferi yapılacaktır.Aynı zamanda bu tarihte Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi gereği bankaya 440.000.000,-TL ödenerek DEM 100.000,- alınacaktır. Makinayı mal stok hesabına alabilmek için onun da aynı tarihte yurda gelmiş bulunduğunu varsayıyoruz.

01.07.1992

MAL STOK	440.000.000,-	
ERTELENMİŞ MASRAF KARŞILIĞI	100.000.000,-	
ERTELENMİŞ KAZANÇ	30.000.000,-	
Kur Farkı Kazancı		
ERTELENMİŞ PRİM MASRAFI		130.000.000,-
KASA		440.000.000,-
Türk Parası		

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi gereği
4.400,-TL/DEM kurundan DEM 100.000,-ın
alınması ve yurtdışına transferi

01.07.1992

ALACAKLI NAZIM HESAP	440.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden		
Borçlar		
BORÇLU NAZIM HESAP		440.000.000,-
Vadeli Yb.P.Söz.den		
alacak	310.000.000,-	
Vadeli Yb.P.Söz.den		
doğacak prim masr..	130.000.000,-	

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin yerine gelmesi nedeniyle
ters maddeyle nazım hesapların kapatılması

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

01.07.1992

ALACAKLI NAZIM HESAP 310.000.000,-

İthalat Siparişinden Alacaklı

Türk A Bankası

BORÇLU NAZIM HESAP 310.000.000,-

İthalat Siparişinden

Borçlu Alman Firması

İşlemin tamamlanması nedeniyle ters maddeyle kayıt

401.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi

01.12.1991

DİĞER ALACAKLAR 310.000.000,-

Vadeli Yabancı Para sözleşmesinden Alacaklar

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA

SÖZLEŞME PRİMİ 130.000.000,-

DİĞER BORÇLAR 440.000.000,-

Vadeli Yabancı Para

Sözleşmesinden Borçlar

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesine girilmesi

DEM 100.000,- X 4.400,-TL/DEM (Vadeli kur)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.12.1991

DİĞER ALACAKLAR	30.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden Alacaklar		
ERTELENMİŞ KAZANÇ		30.000.000,-
Ertelenen Kur Farkı Kazancı		

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden alacağın dönemsonu kurundan değerlemesi

DEM 100.000,- X (3.400,-TL/DEM - 3.100,-TL/DEM)

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden doğan yabancı para alacağımız, bilanço tarihinde geçerli olan spot kuru yansıtmak üzere değerlenmiştir.Aynı şekilde vade sonunda da o tarihte geçerli olan spot kurdan değerlenecektir :

01.07.1992

DİĞER ALACAKLAR	110.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden Alacaklar		
ERTELENMİŞ KAZANÇ		110.000.000,-
Ertelenen Kur Farkı Kazancı		

Vade sonundaki spot kurdan vadeli yabancı para sözleşmesinden alacağın değerlemesi

DEM 100.000,- X (4.500,-TL/DEM - 3.400,-TL/DEM)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

01.07.1992

DİĞER BORÇLAR	440.000.000,-	
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden Borçlar		
KASA		440.000.000,-
Türk Lirası Kasası		

Vade tarihinde " Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi " ne uygun olarak vadeli kurdan DEM 100.000,- almak üzere borcun ödenmesi

01.07.1992

KASA	450.000.000,-	
Yabancı Para Kasası		
DİĞER ALACAKLAR		450.000.000,-
Vadeli Yabancı Para		
Sözleşmesinden Alacaklar		

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi'ne uygun olarak DEM 100.000,- ın alınması

01.07.1992

MAL STOK HESABI	450.000.000,-	
İthal Makinalar		
KASA		450.000.000,-
Yabancı Para Kasası		

Makinanın bedelinin transfer edilmesi

DEM 100.000,- X 4.500,- TL/DEM

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden doğan yabancı para alacağının değerlemesinde ortaya çıkan kur farkı kazançları ve yine vadeli sözleşmeden doğan prim işlem tarihine ertelenmişti. Şimdi işlem tarihinde bunlar makinanın kayıtlı olan edinme maliyetini düzelteceklerdir.

T.C.
Marmara Üniversitesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu yolun alternatifi prim veya iskontonun sözleşme süresince geçen dönemlere paylaştırılmasıdır.

01.07.1992

ERTELENMİŞ KAZANÇ	140.000.000,-	
Ertelenen Kur Farkı Kazancı		
ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ		130.000.000,-
MAL STOK HESABI		10.000.000,-
İthal Makinalar		

İlgili hesaplarla karşılaştırılarak ithal makinanın değerinin vadeli kura indirgenmesi

01.07.1992

ALACAKLI NAZIM HESAP	310.000.000,-	
İthalat Siparişinden alacaklı		
Türk A Bankası		
BORÇLU NAZIM HESAP		310.000.000,-
İthalat Siparişinden		
Borçlu Alman Firması		

İşlem tamamlandığından ters maddeyle nazım hesapların kapatılması

Gelen mal daha önceden satılmış bulunduğu için müşteriye teslim edilecek ve aşağıdaki kayıtlar yapılacaktır :

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

10.07.1992

ALICILAR	600.000.000,-	
Makina Müşterisi		
SATIŞ HASILATI		600.000.000,-

Satılan makinanın satış hasılatının tanınması

Devamlı envanter yöntemi uygulanması halinde, ithalat masraflarını ihmal edersek, satılan malın maliyetini tanımak için aşağıdaki kayıt yapılır :

10.07.1992

SATILAN MALIN MALIYETI	440.000.000,-	
MAL STOK HESABI		440.000.000,-
İthal Makinalar		

Satılan malın maliyetinin tanınması

Sonuç olarak ithalatçı getirmiş olduğu makina için 440.000.000,- TL ödemiş bulunmakla birlikte işlem tarihindeki spot kurdan makinanın değeri 450.000.000,- TL dır.

Taahhüt tarihinde 290.000.000,- TL olan beklenen kâr marjından 130.000.000,- TL vadeli yabancı para sözleşmesi primi düşüldükten sonra kalan 160.000.000,- TL kâr marjı gerçekleşmiş bulunmaktadır.Eğer ithalatçı vadeli yabancı para sözleşmesine girmemiş olsaydı maliyeti 450.000.000,- TL , kâr marjı da 150.000.000,- TL olacaktı.

41.İHRACAT SİPARİŞİ ALINARAK GİRİLEN TAAHHÜDÜN KUR RİSKİNİN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ (FORWARD CONTRACT) YAPILARAK DONDURULMASINA (HEDGING) ÖRNEK

Yurtdışından alınan sipariş ihracatçı ile müşterisi arasındaki güven ilişkisine bağlı olarak bir akreditife dayalı olabilir veya akreditif istenmeden sipariş alınabilir, tahsilat yüklemeden sonra mal mukabili veya vesaik mukabili olarak yapılabilir. Siparişin alınması sırasında

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

avans olarak peşin döviz gelmesi halinde ise bu tutarın kur riski kendiliğinden dondurulmuş olmaktadır.

Örnek olarak yukarıda " İhracat İşlemi Yapıldığında Vadeli Yabancı Para Sözleşmesine Girilmesi " için verdiğimiz olayı alalım.USD 10.000,- F.O.B.İstanbul tutarında 60 gün vadeli poliçe ile kabul kredili bir ihracat sözkonusu idi ve biz orada akreditifin alınmasıyla girilen taahhüdü ihmal ederek yüklemenin yapılmasıyla tahsilat zamanı arasındaki kur riskini incelemiştik.Burada ise üç tarih ortaya çıkmaktadır :

a) Akreditifin alındığı taahhüt tarihi (Commitment Date)

b) Yükleme tarihi (İşlem tarihi) (Transaction Date)

c) Tahsilat tarihi(Hesaplaşma tarihi) (Settlement Date)

Şimdi taahhüt tarihinde yani ihracat siparişi alındığında riski dondurmak (hedging) amacıyla vadeli yabancı para sözleşmesine girilecektir.

Akredifin yüklemeden 45 gün önce alındığını ve bu tarihte yani 01.10.1992 de Merkez Bankası Döviz Alış Kurunun 7.280,-TL/USD olduğunu varsayalım.

İhracatçının yutdışından bir akreditif alması halinde , akreditif muhabir banka tarafından kendisine bildirildiğinde nazım hesaplarda aşağıdaki kaydı yapar:

01.10.1992

BORÇLU NAZIM HESAP	72.800.000,-	
İhracat Siparişinden Borçlu Türk Bankası		
ALACAKLI NAZIM HESAP		72.800.000,-
İhracat Siparişinden Alacaklı		
Yabancı Firma		

USD 10.000,- tutarında ABD li Y firması tarafından lehimize açılan akreditif,

USD 10.000,- X 7.280,- TL/USD

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İhracatçı akredifi aldığında vadeli yabancı para sözleşmesine girecek ancak bu defa doğacak olan prim geliri daha yüksek olacaktır.

105 gün vadeli döviz alış kuru 8.900,- TL / USD

Taahhüt tarihindeki döviz alış kuru 7.280,- TL / USD

Vadeli Yabancı Para sözleşmesi prim geliri :

USD 10.000,- X 1.620,-TL = 16.200.000,-TL

(Önceki örnekteki 60 gün vadeli kur 15.11.92 de 14.01.1993 için belirlenmiş bir vadeli kurdu.Burada yine 14.01.1993 tarihi için 60 gün yerine 105 gün önce verilen vadeli kur aynı olduğu varsayılmıştır.Ancak gerçek hayatta farklı olabilir).

410.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Nazım Hesaplar Kullanılarak Muhasebeleştirilmesi

01.10.1992

BORÇLU NAZIM HESAP 89.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden TL Alacak

ALACAKLI NAZIM HESAP 89.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden

USD Borçlar 72.800.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden

doğacak prim geliri 16.200.000,-

X Bankası ile 105 gün vadeli 8.900,-TL/USD kurundan vadeli yabancı para sözleşmesine girilmesi

01.10.1992

ERTELENEN GELİR KARŞILIĞI 16.200.000,-

ERTELENEN VADELİ YABANCI

PARA SÖZLEŞME PRİMİ 16.200.000,-

Vadeli Yabancı Para sözleşmesinden doğan prim geliri

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yükleme yapılana kadar eğer dönemsonu geçerse henüz işlem gerçekleşmediği için o döneme ertelenen primden pay verilmiyecek,tümü birden ertelenecektir.

Yükleme yapıldığı zaman yani işlem tarihinde ise hasılat o tarihteki spot kurdan tanınacak ve ertelenen vadeli yabancı para sözleşme priminden düşen pay da eklenecektir :

15.11.1992

ALACAKLAR	82.800.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		82.800.000,-
İhracat hasılatının tanınması		
USD 10.000,- X 8280,-TL		

15.11.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ	6.942.857,-	
SATIŞ HASILATI		6.942.857,-
Ertelenen vadeli yabancı para sözleşme priminden pay		
16.200.000,-TL X 45/105 = 6.942.857,-		

15.11.1992

SATIŞ HASILATI	10.000.000,-	
ERTELENEN GELİR KARŞILIĞI		10.000.000,-
Vadeli yabancı para sözleşme USD borcunun işlem tarihindeki kurdan değerlemesi		
USD 10.000,- X (8.280,-TL/USD - 7.280,-TL/USD)		

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dönemsonunda

31.12.1992

ALACAKLAR	3.200.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
DİĞER GELİRLER		3.200.000,-
İhracat Kur Farkı Kazancı		

Dönemsonu kurundan değerleme

USD 10.000,- X (8.600,-TL/USD - 8.280,-TL/USD)

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	3.200.000,-	
Vadeli Sözleşme Kur Farkı Zararı		
ERTELENEN GELİR KARŞILIĞI		3.200.000,-

Vadeli Yabancı Para sözleşmesi USD borcunun

dönemsonu kurundan değerlemesi

USD 10.000,- X (8.600,-TL/USD - 8.280,-TL/USD)

31.12.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ	7.097.143,-	
DİĞER GELİRLER		7.097.143,-
Vadeli Yb.Para Söz.Prim geliri		

Ertelenen vadeli sözleşme priminden pay

16.200.000,-TL X 46/105

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Vade sonunda

14.01.1993

KASA 89.000.000,-

ALACAK 86.000.000,-

Yurtdışı Müşteriler

ERTELENMİŞ GELİR KARŞILIĞI 3.000.000,-

Yurtdışı alacağın döviz olarak tahsili ve yabancı para sözleşmesi gereği vadeli kurdan satışı

USD 10.000,- X 8.900,- TL/USD (Vadeli kur)

14.01.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞME PRİMİ 2.160.000,-

DİĞER GELİRLER 2.160.000,-

Vadeli yb.para Söz.prim geliri

Vadeli yabancı para sözleşme priminin kalan kısmı

14.01.1992

ALACAKLI NAZIM HESAP 89.000.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden

USD Borçlar 72.800.000,-

Vadeli Yb.Para Sözleşmesinden

Prim geliri 16.200.000,-

BORÇLU NÁZIM HESAP 89.000.000,-

Vadeli Yb.Para Sözleşmesinden

TL Alacak

İşlem tamamlandığı için ters maddeyle nazım hesapların kapatılması

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1992

ALACAKLI NAZIM HESAP 72.800.000,-

İhracat Siparişinden Alacaklı

Yabancı Firma

BORÇLU NAZIM HESAP 72.800.000,-

İhracat Siparişinden Borçlu

Türk Bankası

Tahsilat gerçekleştiği için ters maddeyle nazım hesapların kapatılması

411.Yapılan Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinin Asli Hesaplarda İzlenmesi

01.10.1992

DİĞER ALACAKLAR 89.000.000,-

Vadeli Yabancı para sözleşmesinden

TL Alacaklar

DİĞER BORÇLAR 72.800.000,-

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden

USD Borçlar

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA

SÖZLEŞME PRİMİ 16.200.000,-

X Bankası ile 105 gün vadeli 8.900,-TL/USD kurundan vadeli yabancı para sözleşmesine girilmesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

15.11.1992

ALACAKLAR	82.800.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
SATIŞ HASILATI		82.800.000,-
İhracat hasılatının tanınması		
USD 10.000,- X 8.280,-TL/USD		

15.11.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA		
SÖZLEŞME PRİMİ	6.942.857,-	
SATIŞ HASILATI		6.942.857,-
Ertelenen vadeli yabancı para sözleşme		
priminden pay		

15.11.1992

SATIŞ HASILATI	10.000.000,-	
DİĞER BORÇLAR		10.000.000,-
Vadeli Yabancı Para		
Sözleşmesinden USD Borçlar		
Vadeli sözleşme borcunun işlem tarihi kurundan		
değerlemesi		

Dönemsonunda :

31.12.1992

ALACAKLAR	3.200.000,-	
Yurtdışı Müşteriler		
DİĞER GELİRLER		3.200.000,-
İhracat Kur Farkı kazancı		
Dönemsonu kurundan değerleme		

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

31.12.1992

DİĞER ZARARLAR	3.200.000,-	
Vadeli Sözleşme kur farkı zararı		
DİĞER BORÇLAR		3.200.000,-
Vadeli Yabancı Para		
Sözleşmesinden USD Borçlar		

Vadeli Yabancı Para Sözleşmesi USD borcunun dönemsonu kurundan değerlemesi

31.12.1992

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA		
SÖZLEŞME PRİMİ	7.097.143,-	
DİĞER GELİRLER		7.097.143,-
Vadeli Yb.Para Sözleşme		
Prim geliri		

Ertelenen vadeli sözleşme priminden pay

Vade Sonunda :

14.01.1993

BANKALAR	88.800.000,-	
Yabancı Para Hesabı		
ALACAKLAR		86.000.000,-
Yurtdışı Müşteriler		
DİĞER GELİRLER		2.800.000,-
İhracat Kur Farkı Geliri		

Ihracat Bedelinin tahsili

USD 10.000,- X 8.880,- TL /USD (Spot Kur)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993

DİĞER BORÇLAR	86.000.000,-	
Vadeli Yabancı para sözleşmesinden		
USD Borçlar		
DİĞER ZARARLAR	2.800.000,-	
BANKALAR		88.800.000,-
Yabancı Para Hesabı		
İhracat bedeli yabancı paranın vadeli yabancı		
para sözleşmesi gereği teslimi		
USD 10.000,- X 8.880,-TL/USD (Spot Kur)		

14.01.1993

KASA	89.000.000,-	
Türk Lirası		
DİĞER ALACAKLAR		89.000.000,-
Vadeli Yabancı Para Sözleşmesinden		
TL Alacağı		
Vadeli sözleşme gereği teslim edilen USD karşılığı		
anlaşılan tutarda TL nin alınması		

14.01.1993

ERTELENEN VADELİ YABANCI PARA		
SÖZLEŞME PRİMİ	2.160.000,-	
DİĞER GELİRLER		2.160.000,-
Vadeli Yb para söz.prim		
geliri		
Vadeli yabancı para sözleşme priminin kalan kısmı		

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

14.01.1993

ALACAKLI NAZIM HESAP 72.800.000,-

İhracat Siparişinden alacaklı

Yabancı Firma

BORÇLU NAZIM HESAP 72.800.000,-

İhracat Siparişinden borçlu

Türk Bankası

Akreditif sona erdiğinden nazım hesapların kapatılması

5.YABANCI PARA CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ KONUSUNDA MESLEK ÖRGÜTLERİNİN YAPMIŞ OLDUĞU DÜZENLEMELER

50.A.B.D.FİNANSAL MUHASEBE STANDARDLARI KURULUNUN YAPMIŞ OLDUĞU DÜZENLEMELER

1976 yılından itibaren yürürlükte olan 8 no.lu standard 15-12-1982 tarihinden başlayarak uygulanmak üzere 52 no.lu standardla değiştirilmiştir.

52 no.lu standardın 16.paragrafına göre " vadeli yabancı para sözleşmesi " dışında kalan yabancı para cinsinden yapılan işlemlerden doğan her varlık,borç,hasılat,masraf, kazanç veya zarar işlemin kayıtlarda tanındığı tarihde geçerli olan kurdan çevrilerek kaydedilmeli ; sonraki bilanço tarihlerinde yabancı para birimi cinsinden ifade edilmiş tüm alacaklar, borçlar ve diğer hesap kalanları bilanço tarihinde geçerli olan cari döviz kurundan değerlenerek işlevsel para birimi karşılıkları düzeltilmelidir.

İşlemin yapıldığı yabancı para birimi ile işlevsel para birimi arasındaki döviz kurunda meydana gelen değişme, hesaplaşma tarihinde beklenen işlevsel para birimi cinsinden nakit akış tutarını etkiler.Beklenen bu nakit akış tutarındaki artış yada azalış, yabancı para cinsinden yapılan işlem kazanç veya zararı olarak (foreign currency transaction gain or loss) tanımlanır ve genellikle döviz kurunun değişmiş olduğu dönemin kâr/zarar hesabına yansıtılır. Benzer şekilde yabancı para cinsinden yapılmış işlemin hesaplaşma tarihinde yapılacak tahsi-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

lat veya ödeme sonucu gerçekleşen işlem kazancı yada zararı da işlem tarihi veya en son bilanço tarihinden hangisi yakın ise o tarihten itibaren hesaplanarak genellikle hesaplaşmanın yapıldığı dönemin kâr/zarar hesabına yazılır.(F.A.S.B.52 no.lu standard paragraf 15)

Ancak bunun istisnaları vardır. Eğer yabancı bir kurumdaki net yatırımın ekonomik riskinin dondurulması için bir yabancı para cinsinden işlem yapılıyorsa (Paragraf 20/a) veya aynı ana kuruma bağlı şirketler arasında yapılan ve belirli bir gelecekte hesaplaşılması öngörülmemiş bir yabancı para işlemi sözkonusu ise bu işlemlerden doğan kazanç yada zararlar (Prg.20/b) dönemin kâr/zarar hesabına dahil edilmeyip " çevirme düzeltmeleri " başlığı altında raporlanır.

Anlaşılabileceği gibi,52.no.lu standarda göre mali tabloların hazırlanmasında (ticari bilanço ve gelir tablosu) "iki işlem yöntemi" (İşlem zamanını esas alma yöntemi) benimsenmiştir.

Ancak bu konu Amerikan vergi mercileri (Internal Revenue Service) tarafından istenen vergisel bilanço ve gelir tablosunda farklıdır.

IRC de 52 no.lu standard gibi yabancı para cinsinden yapılan işlemlere "iki işlem" yakalaşımı ile eğilir, fakat mali yükümlülük konusunda hakikaten hesaplaşma yapılana kadar kazanç ve zararların kayıtlarda tanınmasına izin vermez. Yani kur farkı kazançları veya zararları alacakların tahsiledildiği, borçların ödendiği zamana kadar yani dar anlamda gerçekleşme oluncaya kadar ertelenir. (Bu çalışmanın 21.0.no.lu başlığında incelenmiştir.)

Varsayalım ki bir Amerikan ithalatçısı Alman satıcıdan vadeli olarak DEM 1.000.000,- tutarında mal almıştır.

İşlem tarihi	01.12.19xx	de kur	: 0.40 USD/DEM
Dönemsonunda	31.12.19xx	de kur	: 0.38 USD/DEM
Hesaplaşma tarihi	31.01.19xx+1	de kur	: 0.39 USD/DEM

ise durum aşağıdaki gibi olacaktır :

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İşlem Tarihinde Tutar	Dönemsonunda kazanç/zarar kazanç/zarar	Hesaplaşma Tarihinde
Ticari USD 400.000,-	+ 20.000,-	- 10.000,-
Vergisel USD 400.000,-	-	+ 10.000,-

İşlem tarihinde her ikisinde de tutar USD 400.000,- olarak aynıdır.Dönemsonunda ticari bilançoda borç USD 380.000,-e indirgenirken USD 20.000,- tutarında bir kazanç tanınmaktadır.Fakat ödeme tarihinde borç tutarında meydana gelen artışı yansıtabilmek için bu defa USD 10.000,-= [1.000.000,-X(0.38-0.39)] tutarında bir zarar tanımaktadır.

Vergisel tablolarda ise kazanç veya zararın belirlenmesi için ödeme zamanı olan 31 Ocak'a kadar beklenmektedir.Bu durumda başlangıçtaki tutarla ödenen tutar arasındaki farkı yansıtarak USD 10.000,-= [1.000.000,-X (0.40-0.39)] tutarında bir kazanç tanınmaktadır (1).

Yabancı para cinsinden alacak ve borçlardaki riski dondurmak amacıyla yapılan vadeli yabancı para sözleşmelerinden doğan kazanç ve kayıplar 52 no.lu standard da şöyle tanımlanmaktadır (Spekülasyon amacıyla yapılan vadeli yabancı para sözleşmesi için bu hesaplama farklıdır) :

Kazanç veya Kayıp = Vadeli sözleşmedeki yabancı para tutarı X [(Bilanço Tarihindeki spot kur)-(Vadeli sözleşmenin başlangıcındaki spot kur veya bir önceki dönemsonunda alınan spot kur)].

Vadeli yabancı para sözleşmesi prim veya iskontosu ise şöyle ifade edilmektedir :

Vadeli sözleşmedeki yabancı para tutarı X [(Sözleşilen vadeli kur)-(Vadeli sözleşmenin başlangıcındaki spot kur)]

Prim ve iskontolar kazanç ve zararlardan ayrı olarak muha- sebeleştirilmeli ve sözleşmenin ömrü süresinde geçen dönemlerin kâr/zarar hesaplarına yansıtılmalıdır.(52 no.lu standard,paragraf no.18).

Buna göre prim veya iskontolar sözleşme süresince geçen dönemlere paylaştırılarak yansıtılacaktır (amorti edilecektir) ve bunlar doğrudan ilgili dönemin kâr/zarar hesabına yazılacaktır ; vergi açısından ise sözleşme bitene kadar bu kazanç ve zararlar tanınmamaktadır. Bu da ti-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

cari kazançla vergisel kazanç arasında zamanlama farkı ortaya çıkaracaktır (2).

Yabancı para cinsinden girilen taahhütlerde riskin dondurulması için yapılan vadeli yabancı para sözleşmesinden veya diğer riki dondurma tedbirlerinden doğacak kazanç yada zarar ,52 no.lu standarda göre işlem zamanına kadar ertelenmeli ve ilgili yabancı para cinsinden işlemin (bir varlığın satınalınması veye satılması gibi) ölçülmesinde onun değerine dahil edilmelidir. Eğer ertelemenin gelecek dönemlerde de zararların tanınmasına yolaçacağı bekleniyorsa, zararlar ertelenmemelidir (Paragraf 21).

51.İNGİLTERE MUHASEBE UYGULAMA STANDARTLARINDA YAPILAN DÜZENLEME

İngiltere'de 20 no.lu Muhasebe Uygulama Standardı (Statements of Standard Accounting Practice No.20) " Yabancı Para Çevirisi " konusundadır (3).

Bu standard FASB 52 no.lu standarda çok yakındır. Bu da "iki işlem " yöntemini benimsemektedir.

Her yabancı para cinsinden işlemin sonucu normal olarak işlem tarihinde geçerli olan kurdan yerli paraya çevrilmelidir (Paragraf 4). Makina ve tesisat veya iştirakler gibi parasal olmayan varlıklar bir defa (işlem tarihinde) yerli paraya çevrilip kaydedildikten sonra artık bu tutardaki yerli paradan devredilmelidirler (Paragraf 5).

Bilanço tarihinde ,kasa ve bankadaki yabancı nakitler, yabancı para alacaklar ve borçlar gibi yabancı para cinsinden ifade edilmiş parasal varlıklar ve borçlar , bilanço tarihinde geçerli olan döviz kurundan çevrilerek değerlenirler (Paragraf 6).

İşlem tarihinde ilk kayıt yapılırken veya en son bilanço tarihinde değerleme yapılırken geçerli olan kur,hesaplaşma tarihinde geçerli olan döviz kurundan farklı ise hesaplaşmanın yapıldığı tarihte bir kur farkı kazancı veya zararı ortaya çıkacaktır. Ayrıca henüz hesaplaşılmamış (tahsilat veya ödeme yapılmamış) işlemlerle ilgili olarak da son bilanço tarihindeki döviz kuru, yeni blanço tarihinde geçerli olan kurdan farklı ise yine bir döviz kur farkı kazancı yada zararı doğmaktadır (Paragraf 7).

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Hesaplaşılmış olan işlemlerden doğan kur farkı kazanç ve zararları nakit akımlarına yansımış olacaktır. Çünkü kurdaki değişme ödeme veya tahsilat tutarının yerli para cinsinden karşılığını artıracak veya azaltacaktır.Benzer şekilde,henüz hesaplaşılmamış olan kısa süreli işlemlerle ilgili kazanç veya zararlar da yakında nakit akımlarına yansıyacaktır. Bu nedenle, nakit akımına etkisinden dolayı henüz hesaplaşma yapılmamış olan işlemlerden doğan kazanç ve zararları değerlemenin yapıldığı yılın kâr/zararının bir parçası olarak tanımak uygun olur (Paragraf 8).

52. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARDLARINDA YAPILAN DÜZENLEME

21 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardının başlığı: " Döviz Kurlarında meydana gelen değişmelerin etkilerinin Muhasebeleştirilmesi " dir (4).

Yabancı para birimi cinsinden yapılan işlemlerin muhasebeleştirilmesinde , U.M.S. no. 21 , 52 nolu Amerikan Finansal Muhasebe Standardından daha fazla seçenek tanır.

U.M.S. 21 de " iki işlem " yakalaşımını ve bunun kâr -zararı hemen tanıma yöntemiyle uygulanmasını tavsiye eder.

Bununla beraber sözkonusu tavrından aşağıdaki sapmalara izin verir (5) :

1. Uzun süreli ve yabancı para cinsinden belirlenmiş olan parasal kalemler (Bilançodaki uzun-süreli borç kalemi gibi) üzerinden doğan kazanç ve zararlar ertelenebilir ve parasal varlığın ömrü süresince sistemli bir esasa dayalı olarak kâr/zarar'a yazılabilir.
2. Varlıkların satınalınmasıyla katlanılan borcun değerini etkileyen aşırı(sert) devalüasyonların olması halinde , bundan doğan kâr veya zarar bu varlığın devreden kıymetini (defter değerini) düzeltmek için kullanılabilir.Ancak düzeltilmiş değerin " yerine koyma değerini " veya " net gerçekleşebilir (tasarruf) değerini " aşmamalıdır.

İngiltere'deki 20 no.lu standard , Amerika'nın 52 no.lu Finansal Muhasebe Standardına çok yakındır. Bununla beraber, 21 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardında olduğu gibi İngiltere'nin 20 no.lu Muhasebe Standardı da uzun süreli parasal kalemlerden doğan kazanç

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ve kayıpların ertelenmesine ve gider yazılmasına izin verir.Bu üç standard da birbirlerine yakın zamanlarda yayınlanmışlardır.Ayrıca Amerika'nın 52 no.lu Finansal Muhasebe Standardı'nın oluşturulmasında çalışanlar arasında Uluslararası Muhasebe Standardları Komitesi'nin ve İngiltere Muhasebe Standardları Komitesi'nin temsilcileri de vardır.Bu nedenle 21 no.lu Uluslarası Muhasebe Standardı hem İngiltere'de hem de Amerika'da kabul gören unsurları taşımaktadır.Dolayısıyla bu iki ülkedeki standardlara uyan firmalar,21 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardına da otomatik olarak uymuş olacaklardır (6).

6.ÜLKEMİZDE YABANCI PARA CİNSİNDEN YAPILAN İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ KONUSUNDAKİ YASAL DÜZENLEMELER

60.İTHALAT İŞLEMLERİ

600.Vergi Usul Yasası

600.0.Duran Varlık İthalatı

Konumuzla ilgili olarak " Maliyet Bedeli "ni tanımlayan Vergi Usul Kanunu'nun 262.maddesi, maliyet bedeline giren giderleri sayan 270.maddesi ve " Döviz Kredisiyle Sabit Kıymet İthal Edilmesi " hakkında yayınlanmış olan 104,121 ve 163 no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğleri bulunmaktadır.

262.Maddede " Maliyet bedeli iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bulumum giderlerin toplamını ifade eder " denilmektedir.

270.Maddede ise gayrimenkullerde maliyet bedeline satınalma bedelinden başka ;

- Makina ve tesisatta gümrük vergileri,nakliye ve montaj giderleri

- Mevcut bir binanın satın alınarak yıkılmasından ve arsasının tesviyesinden doğan giderlerin de girmesi öngörülmüştür.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise mükelleflere,maliyet bedeline dahil etmek veya genel giderler arasında göstermekte serbestlik tanınan giderler ayrı ayrı sayılmıştır. Bunlar da; noter,mahkeme,kıymet takdiri,komisyon ve tellaliye giderleri ile emlak alım ve taşıt alım vergileridir. 104 no.lu tebliğ döviz kurlarının Merkez Bankası tarafından günlük olarak tesbit edilmesine başlanmadan önce yürürlükte olduğu için yapılan

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

devalüasyon sonucu doğan kur farkından sözetmektedir.

Döviz kredisiyle ithal edilen sabit kıymetin aktife girdiği dönemden sonra yapılan bir devalüasyon sonucunda döviz borçlarının Türk Lirası karşılığında meydana gelen artış (kur farkı) , ilgili olduğu iktisadi kıymetlerin maliyet bedeline eklenmesi gerektiği , 104 No.lu tebliğde genel ilke olarak kabul edilmiştir.Yasal dayanaklarına eğildiğimizde de , sözü edilen kur farklarının gerçekten ilgili olduğu sabit kıymetin maliyet bedeline eklenmesi gerektiğini görürüz (1).

Ancak 104 no.lu tebliğe ek olarak çıkarılan 121.No.lu V.U.K.Genel. Tebliği ile sabit kıymet iktisabında kullanılan döviz borcu nedeniyle ödenen kur farklarının,istisnai olarak, sonuç hesaplarına intikal ettirilebileceği de kabul edilmiştir.Bu yolda bir işlem yapılabilmesinin koşulu,aynı tebliğde; " ...para değerindeki dalgalanmalar ve serbest kur tatbikatı sebebiyle meydana gelen kur farklarının ise ilgili yılın netice hesaplarına intikal ettirilmesi..." şeklinde öngörülmüştür.Devalüasyon nedeniyle ödenen kur farklarının ise, 104.no.lu tebliğ hükümlerine göre işlem göreceği yine 121.no.lu tebliğde belirtilmiştir.Bu tebliğ ile "Dalgalanmalar ve serbest kur tatbiki" nedeniyle ödenen kur farklarının sonuç hesaplarına intikali,yasal gereklilik olarak değil, yalnızca yükümlülere sağlayacağı kolaylık gözönüne alınarak kabul edilmiştir.Bu konudaki genel ilke,ödenen kur farklarının, her hangi bir ayırıma girmek- sizin sabit kıymetin maliyet bedeline eklenmesini gerektirmektedir (2).

Serbest kur uygulamasına bağlı olarak ortaya çıkan para değerindeki dalgalanmalar dolayısıyla oluşan, küçük oranlı değer kayıplarından ötürü ödenen kur farkları,istenildiği takdirde maliyete dahil edilmeyerek,genel giderler arasında gösterilebilir.Bu konuda işletmelerin seçim hakları vardır.

Ancak muhasebe sisteminin müsait olduğu ve ödemenin (kur farkının) az sayıda sabit kıymeti ilgilendirdiği durumlarda, kur farklarının maliyete katılarak amortismana tabi tutulması kanunun amacına uygun düşer.Hesap planının elverişli olmaması ve çok sayıda sabit kıymetin bulunması halinde, bu farkların genel giderlere intikali , daha rasyonel bir davranış olacaktır.Yeter ki kur farkı ödemesi, para değerindeki dalgalanmalardan ve serbest kur uygulamasından kaynaklanan küçük oranlı değer kayıplarına ilişkin olsun.Ayrıca döviz kurlarındaki değişme, sabit kıymetin maliyetini düşürücü nitelikte ise, bu durumda lehe kalan mik-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tar para operasyonunun mahiyetine göre, maliyetten düşülür veya kârzarar hesabına gelir kaydedilir (3).

Vergi Usul Kanunu'nun 262.maddesi metninden anlaşılacağı üzere maliyet bedelinin esas unsuru iktisap etme veya değer artırılması dolayısıyla yapılan ödemelerdir.Bu ödemeler ise satın alma bedeli,nakliye ve sigorta giderleri ve satın alma ile ilgili olarak ödenen alış komisyonlarıdır. Dikkat edilirse önemli olan husus iktisap ile ilgili olarak bir bedele katlanılmış olmasıdır.Maliyet bedeli katlanılan bu bedelle ilgili müteferri giderleri de içermektedir.Kanunda geçen " bunlara müteferri bilumum giderler " ise tek tek sayılması pek mümkün olmayan, duruma göre meydana gelen kredi faizi, vade farkı, kur farkı,vb. giderlerdir. Bir iktisadi kıymetin edinilmesi nedeniyle borçlanılan bedelin geç ödenmesinden dolayı ödenen vade farkları ile, edinmede kullanılan kredilerin faizlerinin maliyete eklenmesi gerekmektedir.Aynı şekilde edinme bedelinin döviz cinsinden belirlendiği işlemlerde ödeme tarihi ile fatura tarihi arasındaki kur farklarının maliyete eklenmesi veya maliyetten tenzil edilmesi yani; edinme bedelinin ödemenin yapıldığı tarihteki kur üzerinden Türk Lirasına çevrilerek maliyetinin tesbitinde bu bedelin esas alınması gerekmektedir (4).

Maliye ve Gümrük Bakanlığı 21.1.1985 tarihinde yayımlanan 163 seri no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yatırımcılara kolaylık sağlamak amacı ile kur farkları arasındaki resmi para opresyonundan doğanlar, para değerindeki dalgalanmalar ve serbest kur uygulaması nedeniyle doğanlar ayırımını kaldırmış ve sabit kıymetin iktisap edildiği dönemin sonuna kadar doğan kur farklarının maliyete eklenmesinin zorunlu olduğu, daha sonra doğacak kur farklarının ise ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete yansıtılması konusunda mükellefin seçimlik hakkı bulunduğu esasını kabul etmiştir.163 sayılı tebliğin 2 no.lu bendi aşağıdaki gibidir:

Döviz kredisi kullanılarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlemesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların , kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili olarak sözkonusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılması mümkün bulunmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dönemsonlarında yabancı para cinsinden borçlar Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın yayınladığı döviz kurlarından değerlenmekte, kur yükselişi borçtaki değer düzeltimi tutarı kadar sabit varlığın maliyetini artırmaktadır.

Borcu tamamen veya kısmen ödenmemiş sabit varlıklar,amorti edilmekte iken maliyeti artıran kur farkı doğduğunda, hem sabit varlıkların maliyeti artırılır, hem de ayrılmakta olan amortismanlar düzeltilir.Sabit varlığın amortismanında normal ya da azalan bakiyeler üzerinden amortisman yöntemlerinden hangisi kullanılıyorsa, düzeltme işlemi bunlara göre de değişir (5)(*).

Sonuç olarak Vergi Usul Yasası'nın esas olarak "Tek İşlem" Yöntemini kabul ettiği, duran varlığın edinildiği dönemsonunda mutlaka tek işlem yönteminin uygulanacağı fakat sonraki dönemsonlarında ve hesaplaşma tarihinde istenirse " İki İşlem Yöntemi " nin de benimsenebileceği ortaya çıkmaktadır.

Bu arada yukarıda görüşlerine yer verdiğimiz vergi uzmanlarının tercihlerinin " Tek İşlem Yöntemi " yönünde olduğu , ancak zorunlu hallerde " İki İşlem Yöntemi" nin kullanılması gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

Vergi Usul Yasası'nın mükerrer 298. maddesinde düzenlenmiş bulunan " Yeniden Değerleme " konusunda " Maliyet Değerine Eklenmiş Kur Farkları " yeniden değerleme kapsamında bırakılırken burada ise " İki İşlem " veya " İşlem Zamanını Esas Alma " Yöntemi benimsenmiş olmaktadır.

600.1. Hammadde Veya Emtia (Ticari Mal) İthalatı

Kur Farkları'nın esas olarak tabi tutulacakları işlem, bağlı olarak doğdukları olayların tabi tutuldukları işlemdir.Eğer bağlı olarak doğdukları olay kâr- zarara (sonuç hesaplarına) yansıdı ise kur farkları da kâr-zarara yansıtılacak ; bağlı oldukları olay kâr-zarara yansımadı ise kur farkları da kâr-zarara yansılmayıp bağlı oldukları olaya ait hesaplarla ilişkilendirilecektir.İthal edilen malın maliyeti sonuç hesaplarına yansıtılmadıkça ithalat dolayısıyla doğan kur farkları sonuç hesaplarına yansıtılmayıp malın maliyeti ile ilişkilendirilecektir (6).

Mal mukabili,vadeli akreditif veya kabul kredili akreditif ödeme şekli ile ithal edilen mallar dolayısıyla ortaya çıkan aleyhte kur farkları

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

stokta mal mevcut ise stok maliyetine, satılmış ise satılan malın maliyetine kaydedilir (7).

Yabancı parayla ödenecek Borçlarda değer düzeltimi tutarının varlık artışı niteliğinde olduğunun kabul edilip buna göre işlem görebilmesi için ,şu koşulun varlığı gerekir : Yabancı parayla ödenecek borç karşılığında edinilmiş ya da edinilmekte olan varlık,işletmede ve hesaplarda mevcut olmalıdır.Bu varlık mevcut değilse,değer düzeltimi tutarı varlık artışı olarak işleme tabi tutulamaz,ancak zarar yazılabilir.Örneğin,yabancı parayla borçlanma karşılığı edinilen hammadde kullanılmış ve satılmış olması ya da sabit varlığın tamamen amorti edilmiş olması durumu (8).

Yani henüz satılmayıp stoklar arasında bulunan hammadde,mamul ve mallarla ilgili kur farkları için "Tek İşlem" yöntemi satılmış olanlar için ise " İki İşlem " Yöntemi uygulanacaktır.

601.Türk Ticaret Kanunu

T.T.K.'nun 75.maddesi "gerçek kişi işletmeleri" ile "şahıs şirketleri"nin varlıklarının değerlemesi konusunu düzenler. Buna göre stoklar ve duran varlıklar en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden değerlenip kaydedilir.

Sermaye şirketlerinde ise duran varlıkların değerlemesi 460. stokların değerlemesi de 461.maddede düzenlenir.Her iki maddede de " en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilebilir " denilmekte fakat maliyet bedelinin nasıl belirleneceği veya hangi unsurlardan oluştuğu açıklanmamıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kişilerin yanıltılmasını önlemek için asgari değer veya düşük değer kuralını esas aldığı ve her zaman " tutuculuk" veya " ihtiyatlılık " ilkesine bağlı olduğu düşünülürse kurlardaki düşüşler olunca doğabilecek yabancı paralı borçlardaki azalmanın gelir yerine ilgili ithal edilmiş varlığın değerini düzelten (azaltan) "tek işlem " yöntemini ; aksine kurlarda yükselme olunca da varlığın maliyetini etkilemeyip doğan zararı k/z 'a yansıtan " iki işlem " yöntemini tercih edeceği düşünülebilir. Ancak tabiidir ki aynı işlem için tüm dönemlerde aynı yöntem uygulanmalıdır,ekonomik konjoktüre göre biri veya öbürü benimsenir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Özetle T.T.K.'nu bir yöntemi zorunlu kılmamakta,tercihi serbest bırakmaktadır.

602.Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği

Sermaye Piyasası Kurulu'nun yayınlamış olduğu "Sermaye Piyasası'nda Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Seri XI , 1 no.lu Tebliğ " in 30. maddesi "Maddi Duran Varlıkları Değerleme " ile ilgilidir . Maddenin (f) fıkrasında " Varlığın iktisap edilmesinde kullanılan kredilerle ilgili olan ve bu varlıkların aktifleştirildiği tarihe kadar birikmiş bulunan finansman giderleri (kur farkları dahil) " varlığın önceden belirlenen amaçlar çerçevesinde kullanılmak üzere çalışabilir duruma getirilmesi için katlanılan giderler arasında sayılmaktadır. Yani " kur farkları" maddi duran varlığın değerleneceği " Elde Etme Maliyeti " ni oluşturan giderlerdendir.

Ancak burada sadece varlığın aktifleştirilmesine kadar olan kur farklarından sözedilmekte,daha sonra oratya çıkacak olanlar için aşağıda ifade edildiği şekilde zorunluluk getirmemektedir :

" Maddi Duran Varlıkların aktifleştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve bu varlıkların iktisabında kullanılan kredilerden kaynaklardan kur farkları aktifleştirilebilir. Bu takdirde , sözkonusu giderler ilgili bulunduğu varlığın kalan amortisman süresi içinde itfa edilir." denilmektedir.

Demek ki sermaye piyasası kurulu, denetimi altında bulunan halka açık şirketleri " İki İşlem " veya " Tek İşlem " Yöntemlerinden birini seçmekte serbest bırakmaktadır.Vergi Usul Yasası'ndaki gibi ilk dönemsonuna kadar " Tek İşlem " yöntemi zorunluluğu koymamakta sadece ithal edilen varlığın aktifleştirilmesine kadar yani duran varlığın fiilen edinilip " Duran Varlık " hesabına kaydedilmesine kadar bunu zorunlu tutmaktadır.

603.Maliye ve Gümrük Bakanlığı Tekdüzen Muhasebe Sistemi

Yabancı para cinsinden borçlanarak yapılan ithalatta "İki işlem" yöntemi benimsendiği takdirde döviz kurundaki artışlardan doğan kur farkları ilgili varlığın maliyeti yerine dönemin K/Z hesabına yansıtılabilmesi için kur artışlarında

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

65. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR

hesap kümesi içinde açılacak olan bir büyük defter hesabında izlenir.Bu ana hesap 656.KAMBİYO ZARARLARI HESABI olabilir.

Bu ana hesabın altında

"656.01.İthal mallar kur farkı gideri ve 656.02.İthal duran varlık kur farkı gideri " adları ile yardımcı hesaplar açılır.

Döviz kurlarındaki azalışlardan doğan gelirler ise; 64. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR hesap kümesi içinde ve " 646. Kambiyo Kârları " ana hesabı altında aşağıdaki yardımcı hesaplar açılarak izlenir:

646.02.İthal mallar kur farkı geliri

646.03.İthal duran varlık kur farkı geliri

61.İHRACAT İŞLEMLERİ

İhracatta genel kabul görmüş uygulama " İki İşlem Yöntemi" dir.Yurtdışı Satış Hasılatı ihracatın gerçekleştiği tarihteki döviz kurundan tanınmakta, tahsil edilmeyen kısım " Yurtdışı Alacaklar " olarak doğmuş olduğu dönemin sonundan başlayarak tahsilat yapılana kadar her dönem sonunda Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın ilan ettiği kurdan değerlenmekte fakat ortaya çıkan kur farkı ilk dönem sonunda bile hasılattan ayrı olarak " Kambiyo Geliri " kabul edilmektedir.

Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Kurumlar Vergisi'ndeki ihracat istisnası ile ilgili olarak,istisnanın uygulanacağı hasılat tutarını fiili ihraç tarihindeki Türk Lirası'nın yabancı para karşılığı olarak tanımlamış ve kur farklarının Türk Lirası hasılata katılamayacağını ifade etmiştir.Ancak Danıştay Yüksek Mahkemesi kur değişikliklerinden doğan artışların hasılata katılmasını Yasa'ya aykırı bulmamıştır (9).

Genel uygulama kur farklarının ihracat istisnasının hesaplanmasında dikkate alınmaması yönündedir.

Kurumlar Vergisi sanayi ürünü ihracat istisnasının uygulanmasında fiili ihracat tarihi ise , Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın Görüşü'ne göre yüklemenin yapıldığı tarih değil,ihraç konusu malın Türkiye Cumhuriyeti Gümrük hattından geçtiği sırada Çıkış Gümrüğü'nce belirlenen ve Gümrük Çıkış Beyannamesi'nin ilgili bölümünde belirtilen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

"Gümrük hattını çıkış tarihi" dir (10).

Fiili ihraç tarihinden sonra dönemsonlarında ve tahsilat tarihinde yerli paranın yabancı para karşısındaki değeri (döviz kuru) artmış ise "İhracat Kur Farkı Geliri " yok eğer azalmış ise " İhracat Kur Farkı Gideri " ,Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın tekdüzen hesap planında aşağıdaki hesaplara kaydedilir :

Döviz kuru artmışsa ;

646. KAMBİYO KÂRLARI HESABI

646.01.İhracat Kur Farkı Kârı

Döviz kuru düşmüşse ;

656. KAMBİYO ZARARLARI HESABI

656.03.İhracat Kur Farkı Zararı

62.VADELİ YABANCI PARA SÖZLEŞMESİ

11.08.1989 tarih ve 20249 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 89/14391 no.lu Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 sayılı kararın 6. maddesinde :

" Bankalar Merkez Bankası'nca belirlenen esaslar dahilinde Vadeli Döviz Alım-satımı yapabilirler " denilmektedir. 03/07/1991 tarih ve 20918 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan," Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 91-32-5 sayılı tebliğine ilişkin T.C.Merkez Bankası'nın I-M sayılı genelgesi" nin 7-B Maddesi'nde ise;

" Bankalar,Merkez Bankası'nca bildirilen vadeli açık pozisyon limitleri içinde kalmak şartıyla ,vadeli döviz alım ve satımı yapabilirler" denilmektedir.

Daha önce T.C.M.B.'nın I-B sayılı genelgesi'nin 2.maddesiyle değiştirilmiş olan I-A sayılı Genelge'nin 7/B maddesi yine Merkez Bankası'nca bildirilen vadeli açık pozisyon limitleri içinde kalmak şartıyla " en az 15 gün(bankalar arasında en az 1 gün) , en fazla 6 ay vadeli yabancı para alım-satımına izin veriyordu.Ancak son genelge ile bu sınırlama kaldırılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yaptığımız araştırmaya göre Bankaların yaptıkları Vadeli Yabancı Para Alım-Satım Sözleşmelerini nazım hesaplarda izledikleri görülmüştür. Bu nedenle bu işlemi yapan kurumların (firmaların) da Vadeli Yabancı Para Sözleşmelerini nazım hesaplarda izlemeleri uygun olacaktır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

7. KAYNAKÇA

70. KİTAPLAR

1.Abdullah,Fuad,A.; Financial Management For The Multinational Firm , Prentice-Hall -International Inc. U.S.A. 1987

2.Arpan,Jeffrey S.- Radebaugh,Lee H.; International Accounting And Multinational Enterprises,John Wiley & Sons, U.S.A.,1985

3.Ataman,Ümit-Sumer,Haluk ; Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi,İsmail Akgün Vakfı,Yayın No:4 ,İstanbul,1993

4.Durmuş,Ahmet Hayri; Uluslararası Muhasebe Standardları (1-31),Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul,1993

5.Durmuş,Ahmet Hayri; Envanterde Değerleme ve Muhasebe İşlemleri, İİTİA-Nihad Sayar-Yayın ve Yardım Vakfı,Yayım No.: 314-546 , Istanbul ,1979

6.Eiteman,D.- Stonehill,A.; Multinational Business Finance, Addison-Wesley Publishing Co., U.S.A. 1979

7.Ernst & Whinney; International Accounting Standards-Synopses,Multinational Comparison and Disclosure Checklist U.S.A.,1986

8.Hermanson,R.-Edwards, J.D.-Salmonson, R.F.;Accounting Principles,Business Publications Inc.,U.S.A.,1983

9.Karacan,A.İhsan; Yabancı Paralı İşlemler Muhasebesi ve Yabancı Para üzerinden Düzenlenmiş Mali Tabloların Dönüştürülmesi Hakkında Bir İnceleme,Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.,Iktisadi Araştırmalar Müdürlüğü,Bankacılık Araştırmaları Dizisi No: 3 ,İstanbul,1985

10.Martin,Ian J.; Accounting in the Foreign Exchange Market, Butterworth & Co.(Publishers) Ltd. U.K. 1987

11.Paklar,Selâhattin,Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Uygulaması , İstanbul Matbaası, İstanbul,1987

12.Pamukçu,A.Bülent; Uluslararası İşletme Finansı-Döviz Kuru Riski, Güryay Matbaası, İstanbul,1984

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

13.Poniachek,Harvey A.; International Corporate Finance - Markets,Transactions & Financial Management,Unwin Hyman Ltd.,London 1989

14.Soydan,Hakkı-Güvenme Ümit ; Uluslararası Muhasebe Eskişehir,1989

15.The Chartered Association of Certified Accountants; Statement of Standard Accounting Practice,London,1985

16.The Chartered Association of Certified Accountants; International Accounting Standards, London,1985

17.Türkiye VI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu; Uluslararası Muhasebe ve Denetim Sorunları,Gazi Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi Yayını, Alanya,1986

18.Ünalan,Sedat ; Envanter Bilanço ,Emel Matbaacılık San., Ankara, 1982

19.Wiseman,J.A.-Cashin J.A.; Advanced Accounting,Schaum's Outline Series in Accounting,Mc Graw-Hill Book Company,U.S.A.,1982

71. MAKALELER

1.Bozkurt, Ünal, Kur Dalgalanmalarının Çok Uluslu Şirketler Üzerindeki Etkisi, T.C.İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, sayı, 31-32.

2.Konuralp, Gürel, Foreign Exchange Risk, Definition and Measurement, The Journal of Contemporary Management, No:4 March 1991.

3.Nacar, Yunus,Sabit Kıymet İktisabı Nedeniyle Ödenen Kur Farklarının Maliyete Etkisi, Vergi Dünyası Sayı 4, Aralık 1981.

4.Süzen,H.Z.,Sabit Kıymetlere İlişkin Finansman Giderleri ve Kur Farkları, Vergi Dünyası,Sayı 9, Mayıs 1982.

5.Yılmaz, Kazım, Kur Farklarının İlişkilendirileceği Hesapların Tesbit Sorunu, Vergi Dünyası, Sayı 140

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

72. KONUYLA İLGİLİ DİĞER YAZIN

1.Akdeniz, F.,İthal Edilen Mallarda Maliyet ve Kur Farkları Sorunu, Vergi Dünyası, sayı 146, Ekim 1993

2.Aydemir,Şinasi;Yurda Getirilmesi Kambiyo Mevzuatınca Zorunlu Tutulan ya da Serbest Bırakılan İhracat Bedellerinden Kaynaklanan Dövizli Alacakların Değerlemesi, VERGİ DÜNYASI,sayı 89,Ocak 1989.

3.Aydemir,Şinasi; Döviz ve Döviz Cinsinden Alacakların Yılsonu Değerlemesi,Yaklaşım Dergisi Yıl 1 Sayı 1

4.Callaghan,J.H.-Bazaz,M.S.; Comprehensive Measurement of Foreign Income: The Case of SFAS No: 52, The International Journal of Accounting V. 27 No: 1 1992

5.Çınar,Ahmet.Finansman Giderlerinin Satın Alınan Emtianın Maliyetine İntikali Sorunu, VERGİ DÜNYASI, SAYI:97, Eylül,1989.

6.Demirci,Azmi ; Döviz Üzerinden Düzenlenen Alacak ve Borç Senetleri Reeskonta tabi tutulabilir mi ? Vergi Dünyası,Sayı 138 Şubat 1993

7.Doğan,A.Faruk.Kambiyo Riski Yönetimi,VERGİ DÜNYASI, sayı 23.

8.Evans, T.G.-Taylor,M.E.-Holzmann,D., International Accounting and Reporting, PWS-Kent Publishing Co.U.S.A. 1988

9.Gücenme,Ümit ; Çok Uluslu İşletmelerin Yönetim Kararlarında Karşılaşılan Güçlükler,Uludağ Üniversitesi- İktisat ve İdari Bilimler Dergisi Cilt VIII.,sayı:1-2 s.: 119-124

10.Gücenme,Ümit ; Çok Uluslu Şirketlerde Finansman Politikasını Etkileyen Faktörler,Uludağ Üniversitesi- İktisat ve İdari Bilimler Dergisi Cilt VIII.,sayı:1-2 s.:19-36

11.Güven, Mustafa Ali; Yeni Rejimde İhracat Bedellerine Bağlı Vergi İadesi,Kur Farkı ve KKD Primlerinin KDV Uygulamasındaki Durumu,VERGİ DÜNYASI, sayı 65,Ocak 1987, s. 25.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

12.Karacan,A.İhsan ; Vadeli (Forward) Kambiyo İşlemleri ve Muhasebeleştirilmeleri,Dünya Gazetesi 17-21 Temmuz 1984

13.Özgür,Hasan; Dış Ticaret Rejiminde Kur Farkları Sorunu ve Yasal Düzenlemeler, Vergi Dünyası sayı 77

14.Radebaugh, L.H.- Gray, S.J., International Accounting and Multinational Enterprises, John Wiley & Sons Inc., U.S.A.1993

15.Siegal,P.H.-Theerathorn,P.-Joaquin,C.A.; The Determinants of Systematic Risk in Multinational Corporations After SFAS 52,The International Journal of Accounting V.27 No:4 1992

16. Tokat, Yakup, Kur Farkı Ödemelerinin Düşündürdükleri, Vergi Dünyası, sayı 145, Eylül 1993

17.Uysal,A.S.- Kurtçu,Z.; Hizmet İşletmelerinde Döviz Kurları, Vergi Dünyası sayı 5, Ocak 1982

18.Yıldızhan,Lokman ; Faiz Giderleri İle Kur Farklarının Aktifleştirilmesi, Yaklaşım Dergisi Sayı 1, Ocak 1993

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

8. DİPNOTLAR

80. BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) Financial Accounting Standards Board (A.B.D. Finansal Muhasebe Standardları Kurulu), Statement of Financial Accounting Standards No: 52 (52 No.lu Finansal Muhasebe Standardı) " Foreign Currency Translation " (Yabancı Paradan Çevirme İşlemleri)

(2) D.Eiteman - A.Stonehill; Multinational Business Finance, Addison-Wesley Publishing Co.,U.S.A., 1979 s.75

(3) Harvey A.Poniachek, International Corporate Finance, London,1989, s. 269 ve Fuad A.Abdullah, Financial Management for the Multinational Firm, U.S.A.,1987, s.91

(4) Alan C.,Shaprio; Multinational Financial Management, Allyn and Bacon Inc.,U.S.A. 1982, s: 112 zikreden : Gürel Konuralp,Foreign Exchange Risk : Definition and Measurement, The Journal of Contemporary Management sayı: 4 s: 175

(5)(6) Eiteman-Stonehill, a.g.e., s.78

(*) Gerçekleşme en dar anlamıyla bir varlığın paraya çevrilmesini ifade eder.Muhasebe yazınında satış veya hizmet sunulması karşılığında nakit veya alacak elde etme olarak anlaşılır.Daha geniş ifadesi,alındığı zaman bir dönen varlık olarak sınıflandırılabilecek veya derhal dönen varlığa dönüştürülebilecek birşey karşılığı değiştirmek şeklindedir.En geniş ifadesini ise Amerikan Muhasebe Birliği'nin tanımında bulmuştur: Bir varlığın veya borcun,besaplarda tesbitine imkan tanımaya yetecek kadar belirli ve objektif bir şekilde değişmesidir.Gerçekleşmenin genel kabul görmüş olan işareti, yapılan hizmet karşılığı piyasada objektif bir ölçü olabilecek bir dönen varlık elde edilmesidir.[The New American Webster Dictionary,Signet Books,U.S.A.,1961,s.379-Kohler,Eric, A Dictionary for Accountants s.407,zikreden : Necdet Şensoy,Uzun Süreli Sözleşmeye Bağlı İnşaat İşlerinde Dönem Sonucunun Tesbiti,Basılmamış Doktora Tezi,İstanbul,1984 s.54]

(7) Eiteman-Stonehill, a.g.e.,s. 79

(8) H.Soydan-U.Gücenme; Uluslararası Muhasebe,Eskişehir,1979 s.61

(9) Jeffrey,S.Arpan-Lee H.Radebaugh; International Accounting and Multinational Enterprises, 2 nd edition,John Wiley & Sons Inc., U.S.A.,1985, s. 125

81. İKİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1)Jeffrey S.Arpan - Lee H.Radebaugh, a.g.e., s.113

(2)A.İhsan Karacan,Yabancı Paralı İşlemler Muhasebesi ve Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Mali Tabloların Dönüştürülmesi Hakkında Bir İnceleme,Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi No: 3

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul 1985, s. 58

(3)ve(4) Price Waterhouse International, International Surve Zikreden : R.H.Harmanson-J.D.Edwards-R.F.Salmonson,Accounting Principles , Business Publications Inc.,U.S.A.1983, s.1062

(5) A.İ.Karacan ; a.g.e., s.70

82. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(*) Nazım Hesap : Kıymet hareketleri ve bunların sonuçları asli hesaplarda izlenir.Asli hesapların kalıntıları bilançoda görülür.Bu kalıntıların incelenmesi sonucu işletmenin öz varlığı saptanabilir.Bilançoların karşılaştırılması sonucu ise öz varlıktaki değişiklikler ortaya çıkar.

Bazı işlemler ise işletmenin öz varlığında kıymet hareketlerine neden olacak veya işlem yapıldığı anda kıymet hareketlerini doğuracak nitelikte değildir.Bu gibi işlemler için muhasebe kayıtlarında Nazım Hesaplar kullanılır.Nazım hesaplarda gösterilecek olan işlemler nitelikleri bakımından üçe ayrılır :

(a) Fer'i zilyed olarak elde bulundurulan veya asli zilyed muhafaza edilerek, fer'i zilyed olarak başkasına verilen kıymetlerin izlenmesi

(b) Yapıldığı anda kıymet hareketlerine neden olmayıp sonradan değer hareketlerine neden olabilecek işlemlerin izlenmesi

(c) Kıymet haraketleri ile işisi olmayan,işletme dahilinde cereyan eden bazı idari işlemlerin izlenmesi [Mübin Dikel, Muhasebe - Envanter Bilanço 2.Baskı Ankara 1960 s.45 zikreden : E.Sedat Ünalan, Envanter Bilanço,Emel Matbaacılık Sanayii Ankara, 1982 s. 163]

(1) J.S.Arpan-L.H.Radebaugh; a.g.e., s.118

(2) J.S.Arpan-L.H.Radebaugh , a.g.e., s.121

83. DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) Ian J.Martin, Accounting in the Foreign Exchange Market, Butterworth & Co.Ltd., U.K. 1987, s.139

(2) Arpan-Radebaugh , s.119

(3) Akreditif işlemlerinin muhasebeleştirilmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız: Ümit Ataman-Haluk Sumer, Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi,İsmail Akgün Vakfı Yayınları,Yayın No: 4 , İstanbul, 1993 s.259 - 260

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

84. BEŞİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) J.S.Arpan - L.H.Radebaugh , a.g.e., s. 218

(2) s.a.g.e.,s. 121 ve 218

(3) The Chartered Association of Certified Accountants, Statement of Standard Accounting Practice, London,1985, s. 20/1-9

(4) Ernst & Whinney, International Accounting Standards- Synopses,Multinational Comparison & Disclosure Checklist, U.S.A.,1986, s.48-50

(5) The Chartered Association of Certified Accountants, International Accounting Standards,London, 1985, s.21-5 ve Ahmet H.Durmuş, Uluslararası Muhasebe Standardları (1-31) Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayınları, İstanbul, 1993

(6) s.a.g.e., s.117

85. ALTINCI BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) Yunus Nacar ; Sabit Kıymet İktisabı Nedeniyle Ödenen Kur

(2) s.a.g.m., s. 56

(3) H.Z.Süzen ; Sabit Kıymetlere İlişkin Finansman Giderleri ve Kur Farkları, Vergi Dünyası,sayı 9, s.47

(4) Kazım Yılmaz; Kur Farklarının İlişkilendirileceği Hesapların Tesbit Sorunu, Vergi Dünyası,sayı 140,s.20 Farklarının Maliyete Etkisi, Vergi Dünyası sayı 4,s.55

(5) Ahmet H.Durmuş; Envanterde Değerleme ve Muhasebe İşlemleri , IITİA-Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı,Yayım No.:314-546 ,İstanbul , 1979 , s.223 .

(*) Kur yükselişinin amorti edilmekte olan sabit varlıklara olan etkisi normal amortisman ve azalan bakiyeler yöntemlerine göre nasıl hesaplanacağı konusunda bakınız: s.a.g.e.,s.223-225.

(6) Kazım Yılmaz; a.g.m., s. 23

(7) Ü.Ataman-H.Sumer ; a.g.e.,s. 240

(8) A.H.Durmuş; a.g.e., s. 253-254

(9) Selâhattin Paklar; Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Uygulaması,İstanbul Matbaası. İstanbul,1987, s.182-183

(10)Ü.Ataman-H.Sumer; a.g.e., s.235

T.C.
Marmara Üniversitesi
ane ve Dokümantasyon

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ISBN : 975 - 400 - 112 - X

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ
DÖNER SERMAYE İŞLETMESİ
MATBAA BİRİMİNDE DİZİLMİŞTİR VE
M.Ü. SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEK OKULUNDA
BASILMIŞTIR.

Marmara Üniversitesi Kütüphane ve
Dokümantasyon Daire Başkanlığı

0021339